Almanach Historyczny 2019, t. 21, s. 257–297

Anita Młynarczyk-Tomczyk (Kielce)
ORCID 0000-0002-7116-4198

Operacja „Jodła". Plan zabezpieczenia imprez i uroczystości milenijnych w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach w lipcu 1966 roku oraz wybrane aspekty jego realizacji

DOI 10.25951/3301

Summary

Operation "Fir". Security plan of events and celebrations in Kielce and kielecki county in July 1966

Multi-annual national and ecclesial celebrations, held under the slogan millennium (1960–1966) brought about a huge mobilization, both on the part of party factors and the Polish Episcopate. In this respect, the Church had obviously more limited possibilities, but for sure was not the losing party, since it planned and consequently conducted some kind of a retreat of the nation, held in every Polish archdiocese and diocese, icluding the diocese of Kielce. Due to the fact that, in the party's opinion, the retreat became "unfavourable to the country's politics", the authorities at the level of voivodship planned a package of measures leading to limiting the range of ecclesial celebrations and hindering the transportation of the faithful. Those actions were disruptive in the voivodship of kieleckie as well, and undoubtedly produced the desirable effects. On the other hand, an unusual activity of the authorities of Kielce to provide the community with entertainment was also visible. Public events were competitive with the ecclesial celebrations.

Keywords: Millennium, ideology, politics, history of Polish People's Republic.

Streszczenie

Kilkuletnie obchody państwowe i kościelne pod hasłem milenium przyniosły ogromną mobilizację, zarówno po stronie czynników partyjnych, jak i polskiego episkopatu. Kościół miał

oczywiście pod tym względem bardziej ograniczone możliwości, ale z pewnością nie był stroną przegraną. Zaplanował bowiem i konsekwentnie przeprowadził swoiste rekolekcje narodu, w każdej polskiej archidiecezji i diecezji, również kieleckiej. W związku z tym, że zyskały one „nieprzychylny charakter w stosunku do polityki państwa" władze partyjne na szczeblu wojewódzkim zaplanowały pakiet działań zmierzających do ograniczenia zasięgu kościelnych uroczystości i utrudnienia dojazdu na nie wiernych. Działania te również w województwie kieleckim były uciążliwe i niewątpliwie przyniosły zamierzone skutki. Jednocześnie widoczna była też niecodzienna aktywność władz kieleckich w celu zapewnienia społeczeństwu rozrywki. Państwowe imprezy były konkurencyjne wobec kościelnych uroczystości.

Słowa kluczowe: Tysiąclecie Państwa Polskiego, Milenium Chrztu Polski, polityka, ideologia, przeciwdziałanie.

Tło opracowania planu zabezpieczenia obchodów milenijnych w Kielcach i okolicy[1]

Plan zabezpieczenia imprez i uroczystości milenijnych w Kielcach i województwie kieleckim, o klauzuli tajne, usankcjonował się z datą 8 lipca 1966 r. Zatwierdzili go kmdt Wojewódzkiej Komendy Milicji Obywatelskiej (KW MO) płk Aleksander Borysiewicz i kierownik Sztabu Operacyjnego KW MO w Kielcach płk Michał Kozarzewski. Szczegółowo zobrazowano w nim *Plan Działania organów Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa w dniach 16–17 lipca 1966 r.* w ramach operacji „Jodła"[2]. W związku z nią ustalono dla sił Milicji Obywatelskiej (MO) następujące hasła: „Nida" (na 16 lipca) i „Narew" (17 lipca)[3]. Kierunkowe plany operacyjnych przedsięwzięć w poszczególnych archidiecezjach i diecezjach zyskały też podobne kryptonimy. Na przykład w archidiecezji gdańskiej „Świa-

[1] W 1961 r. województwo kieleckie składało się z 25 powiatów, w tym 5 miejskich. Były to powiaty: białobrzeski, buski, chmielnicki, iłżecki, jędrzejowski, kazimierski, kielecki, konecki, kozienicki, lipski, opatowski, opoczyński, pińczowski, przysuski, radomski, sandomierski, staszowski, szydłowiecki, włoszczowski, zwoleński. Ponadto miasta: Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Radom, Skarżysko-Kamienna, Starachowice. 31 grudnia 1961 r. zniesiono powiat chmielnicki. Wiślica należała do powiatu buskiego; J. Swajdo, *Między Wisłą a Pilicą. Dzieje podziałów administracyjnych w regionie kielecko-radomskim do 1975 roku*, Kielce 2005, s. 58–62.

[2] Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (dalej: AIPN) w Kielcach, sygn. IPN 0416/1054, s. 4. Nazwą nawiązywała ona do operacji Armii Krajowej z czasów II wojny światowej. Zob.: W. Borzobohaty, przedm. A. Sanojca, *„Jodła". Okręg Radomsko-Kielecki. ZWZ-AK [Związek Walki Zbrojnej Armii Krajowej 1939–1945]*, Warszawa 1984.

[3] AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 23.

towid”[4], na terenie miasta Tczewa i powiatu tczewskiego – „Sezon”[5], w diecezji sandomierskiej – „Wisła”[6]. Operacja „Jodła” miała: „zabezpieczyć szereg zaplanowanych na dni 16–17.07 imprez i uroczystości państwowych i ograniczyć zasięg zaplanowanych na te same dni, w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach milenijnych uroczystości kościelnych”[7].

W latach 1960–1966/67 odbywały się kilkuletnie obchody państwowe i kościelne pod hasłem milenium. Episkopat Polski rozpoczął je 5 maja 1957 r., odnawiając we wszystkich parafiach polskich Śluby Jasnogórskie[8]. Po tym akcie prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński ogłosił Wielką Nowennę (1957–1966) przed Milenium Chrztu Polski (1966)[9]. Program uroczystości kościelnych zyskał w ocenie komunistów nieprzychylny charakter w stosunku do polityki państwa[10]. Dlatego też partia, na czele z Władysławem Gomułką, zaplanowała konkurencyjne uroczystości. Uchwałą Sejmu z 25 lutego 1958 r. ogłoszono lata 1960–1966 okresem obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego[11]. W literaturze naukowej podłoża konfliktu doszukuje się w silnych osobowościach prymasa i I sekretarza partii[12]. Podkreśla się, że cechowała ich niezachwiana wiara we własne posłannictwo

---

4 AIPN w Gdańsku, sygn. IPN Gd 003/4/1/DVD, k 1.

5 Tamże, sygn. IPN Gd 343/19/1, k. 1.

6 B. Stanaszek, *Kryptonim Wisła. Służba Bezpieczeństwa wobec obchodów milenium chrztu Polski w Sandomierzu*, Lublin 2007, s. 75.

7 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 4.

8 Po raz pierwszy zostały one przypomniane 26 sierpnia 1956 r. na Jasnej Górze, przy liczbie kilkuset (niektóre dane podają nawet około miliona) wiernych; A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2003, s. 104.

9 Szerzej zob.: B. Noszczak, *„Sacrum” czy „Profanum”. Spór o istotę obchodów Milenium Polskiego (1949–1956)*, Warszawa 2002, s. 75–111; S. Jankowiak, *Milenium Polski*, Poznań 2006, s. 6; A. Dudek, *Przebieg obchodów milenijnych w Polsce w latach 1966–1967*, w: *Zapomniany rok 1966. W XXX rocznicę obchodów Milenium Chrztu Polski*, red. L. Mażewski, W. Turek, Gdańsk 1996, s. 31.

10 S. Jankowiak, *Milenium*, s. 7; A. Friszke, *Anatomia buntu. Kuroń, Modzelewski i komandosi*, Kraków 2010, s. 68–69.

11 Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN), Biuro Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Narodowego w Warszawie (dalej: Biuro OKFN), Uchwała Sejmu o obchodach Tysiąclecia, sygn. 869, b.p.; tamże, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie 1905–1947, 1948–1990 (dalej: KC PZPR), sygn. 237/VIII/902, s. 337; zob. też: B. Noszczak, *„Sacrum” czy „Profanum”*, s. 115–116.

12 Na temat tych dwóch postaci ukazała się obszerna literatura, zob.: J. Eisler, *Stefan Wyszyński i Władysław Gomułka – dwie wizje Polski*, w: *Pojednanie i polityka. Polsko-niemieckie inicjatywy pojednania w latach sześćdziesiątych XX wieku a polityka odprężenia*, red. F. Boll, W.J. Wysocki i K. Ziemer, we współpracy z T. Rothem, Warszawa 2010, s. 129–130.

i wartości leżące u jego podłoża, stąd też jakiekolwiek porozumienie w sprawie milenium było wykluczone[13].

Pod koniec 1965 r., pod wpływem informacji o rozmachu przygotowywanego przez Kościół Milenium Chrztu Polski, a przede wszystkim po wydaniu przez Episkopat Polski *Orędzia biskupów polskich do ich niemieckich braci w Chrystusowym urzędzie pasterskim* (z 18 listopada 1965), które władza uznała za antypaństwowe[14], postanowiono rozszerzyć zakres zaplanowanych na 1966 r. uroczystości państwowych. „Ostatni rok obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego" obfitować miał w liczne imprezy, publikacje oraz różnorodne akcje społeczne popularyzujące świecki nurt dziejów[15]. Rok milenijny przyniósł niezwykłą mobilizację całej machiny aparatu władzy państwowej. Również opracowany przez Komitet Tysiąclecia Chrztu Polski program uroczystości jubileuszowych 1966 r. był scentralizowany i obejmował kilkadziesiąt przedsięwzięć. Zgodnie z nim wielkie „Te Deum" narodu polskiego rozpocząć się miało równocześnie w całym kraju w Wielką Sobotę 9 kwietnia. Główne uroczystości zaplanowano na 14–17 kwietnia w Gnieźnie i w Poznaniu[16], a następnie w Częstochowie (3 maja)[17]. Dodatkowo w program obchodów wpisano ogólnopolskie uroczystości we wszystkich diecezjach Polski[18], połączone z licznymi pielgrzymkami wiernych[19]. Uroczyste zakończenie jubileuszu zaplanowano na 31 grudnia 1966 r., kontynuowano je jednak w 1967 r.[20]

W 1966 r. zarówno państwo, jak i Kościół zintensyfikowały regionalny pion obchodów. Za ten odcinek uroczystości państwowych odpowiadały wojewódzkie

---

13 ks. Z. Zieliński, *Kościół w Polsce 1944–2002*, Radom 2003, s. 153.

14 W obliczu napiętych relacji pomiędzy rządami Polski Ludowej (PRL) i Republiki Federalnej Niemiec (RFN) w kwestii powojennego kształtu granic Polski biskupi polscy, przybliżając tysiącletni związek Polski z Zachodem, nawoływali w nim do dialogu. Niestety reakcja biskupów oraz polityków i środowisk opiniotwórczych w RFN była powściągliwa. Szerzej na temat przesłania *Orędzia* i jego konsekwencji: A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce*, s. 221. Zob. też: P. Madajczyk, *Na drodze do pojednania. Wokół orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich z 1965 roku*, Warszawa 1994.

15 AAN, Biuro OKFN, sygn. 877, b.p; KC PZPR, sygn. 237/VIII/899, s. 20.

16 P. Raina, *„Te Deum" narodu polskiego. Obchody Tysiąclecia Chrztu Polski w świetle dokumentów kościelnych*, Olsztyn 1991, s. 32.

17 Tamże, s. 117.

18 Tamże, s. 40.

19 AAN, KC PZPR, sygn. 237/VIII/900, s. 139–146.

20 P. Raina, *„Te Deum"*, s. 37. Uroczystości milenijne kontynuowano w 1967 r.; zob. kard. S. Wyszyński, *Zapiski milenijne. Wybór z dziennika „Pro memoria" z lat 1965–1967*, Warszawa 1996, s. 249–259.

komitety Frontu Jedności Narodu (WKFJN)[21]. Z kolei przygotowaniami do kościelnego milenium zajęły się powołane w archidiecezjach i diecezjach komitety milenijne[22]. Komitety te opracowały szczegółowy program uroczystości i zadbały o jego sprawną realizację[23]. Tak też było w diecezjach kieleckiej i sandomierskiej[24]. Ponieważ opracowane w obu diecezjach programy obchodów nie odbiegały od przyjętego przez episkopat Polski ogólnopolskiego programu tych uroczystości i zmierzały do włączenia w ich nurt masowej liczby wiernych, głównym celem kieleckiego aparatu bezpieczeństwa stało się „ograniczenie zamierzeń kleru oraz zapewnienie stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego”[25]. Z kolei pod sztandarem państwa na 1966 r. w całym kraju, również Kielcach i w ich okolicy, zaplanowano wiele inicjatyw kulturalnych (odczyty, pogadanki, wystawy itd.)[26] oraz imprez sportowych i rozrywkowych, których harmonogram zbiegł się z uroczystościami kościelnymi[27].

W okresie Wielkiej Nowenny i Milenium Chrztu Polski przed kieleckim aparatem bezpieczeństwa[28] stanęły „zadania dodatkowe”[29]. Tematyka działań aparatu wobec duchowieństwa w diecezji kieleckiej w tym okresie w dotychczasowej lite-

---

21 W 1951 r. na VI Plenum KC PZPR proklamowano utworzenie Frontu Narodowego walki o pokój i realizację planu 6-letniego. W 1957 r. ukształtowała się jego nowa koncepcja polityczna, nazwę przemianowano na Front Jedności Narodu (dalej: FJN). Najaktywniejszą działalność rozwijały komitety FJN w okresie obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Zob.: A. Redelbach, *Front Jedności Narodu. Model i funkcjonowanie frontu narodowego w PRL*, Warszawa 1978, s. 102–103.

22 S. Jankowiak, *Milenium*, s. 6–7.

23 P. Raina, *„Te Deum”*, s. 9.

24 Szerzej na temat sytuacji w diecezji sandomierskiej zob.: B. Stanaszek, *Kryptonim Wisła*.

25 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/14, s. 175.

26 Szerzej zob.: A. Młynarczyk–Tomczyk, *„Walka o pamięć”. Obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego (1960–1966) i Milenium Chrztu Polski (1966 r.) w regionie świętokrzyskim w wybranych aspektach,* „Między Wisłą a Pilicą” 2017, t. 18, s. 154–160; taż, *Kielce i województwo kieleckie w obchodach Tysiąclecia Państwa Polskiego (1960–1966). Dorobek naukowy i popularyzacyjny w wybranych aspektach*, „Almanach Historyczny” 2015, t. 17, z. 2, s. 292–293.

27 Archiwum Państwowe w Kielcach (dalej: AP Kielce), Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (dalej: KW PZPR), sygn. 2216, s. 58.

28 Zrekonstruowany po 1956 r. aparat bezpieczeństwa (który wszedł bezpośrednio w struktury wojewódzkim komend MO) został przekształcony w Służbę Bezpieczeństwa. Nadal podlegała ona bezpośrednio ministrowi spraw wewnętrznych, który koordynował całością jej działań; ks. T. Gocel, *Działania aparatu bezpieczeństwa wobec duchowieństwa diecezji kieleckiej w latach Wielkiej Nowenny i Millennium Chrztu Polski (1957–1966)*, w: *W kręgu obchodów milenijnych na Kielecczyźnie (1957–1966/67). Państwo. Kościół. Nauka. Popularyzacja*, Kielce 2017, s. 83. Szerzej zob.: R. Terlecki, *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Kraków 2007, s. 146–157.

29 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 185.

raturze naukowej znalazła odzwierciedlenie, aczkolwiek dalekie od wyczerpania tematu[30]. Działania te można podzielić na długofalowe i bezpośrednio dotyczące samego milenium. Do tych pierwszych, które ostatnio przybliżył ks. Tomasz Gocel, zaliczyć należy inwigilację i tworzenie siatki tajnych współpracowników, uszczuplenie zaplecza materialnego i lokalowego parafii (grzywny, podatki, zakaz budowy obiektów sakralnych) oraz konfliktowanie duchowieństwa[31]. Bezpośrednie działania pragnie, nie pretendując do całkowitego wyczerpania tematu, przedstawić autorka niniejszego artykułu. Obejmowały one czynności zmierzające do ograniczenia zasięgu kościelnych uroczystości i ich społecznego oddziaływania. W 1966 r. zadbano również o odpowiednie zabezpieczenie każdej, nawet najmniejszej imprezy państwowej. Działalność pracowników operacyjnych rozpoczynała się na długo przed jej zaplanowanym terminem. Chodziło bowiem o to, aby „rozpoznać" osoby noszące się z zamiarem „wrogich lub chuligańskich wystąpień" i „odpowiednio takim zamiarom przeciwdziałać"[32]. Postawione na początku 1966 r. zadania w kwestii zabezpieczenia imprez państwowych wykonane zostały, jak wskazywano w sprawozdaniach kieleckiej komendy milicji, właściwie, a sprawność aparatu oceniono wysoko[33].

Plany przeciwdziałania kościelnym uroczystościom milenijnym

Do pierwszorzędnych zadań kieleckiego organu bezpieczeństwa należało ograniczenie zasięgu i rozmachu kościelnych uroczystości milenijnych. W tym celu na początku kwietnia 1966 r. odbyła się narada komendantów powiatowych zastępców do spraw bezpieczeństwa oraz kierowniczego aktywu KW MO, na którym omówiono zadania milicji i Służby Bezpieczeństwa (SB) w okresie przedmilenijnym. Główny nacisk położono na zapewnienie „bieżącego rozeznania zamierzeń i przygotowań kleru i aktywu katolickiego oraz na ścisłe współdziałanie obydwu pionów z innymi instytucjami państwowymi"[34].

---

30 Oprócz prac Daniela Wojciechowskiego o represjonowanych księżach diecezji kieleckiej, zob. tegoż: *Kapłani kieleccy więzieni i szykanowani w PRL (1945–1963)*, Kielce 2003; *Księża Niezłomni – diecezja kielecka*, Włoszczowa–Kurzelów 2011, ostatnio ukazał się w pracy zbiorowej wspomniany już artykuł ks. Tomasza Gocla, *Działania aparatu bezpieczeństwa*, s. 83–99.

31 T. Gocel, *Działania aparatu bezpieczeństwa*, s. 83.

32 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/14, s. 180.

33 Tamże, s. 181.

34 Tamże.

24 czerwca zastępca komendanta MO ds. Bezpieczeństwa płk Julian Wojtusik zatwierdził tajny projekt zabezpieczenia uroczystości milenijnych w diecezji kieleckiej[35]. Planowano dozór wszystkich kluczowych zakładów pracy, a także dworców: kolejowego i autobusowego, przed „ewentualnymi negatywnymi zaburzeniami i wpływami reakcyjnego kleru na załogi”[36]. Zwrócono również uwagę na nauczycieli. Ich też planowano „operacyjnie zabezpieczyć” przed wpływami duchowieństwa i ograniczyć ich masowy udział w uroczystościach kościelnych. Chodziło o grupę około 1650 nauczycieli, w większości z terenów wiejskich, przebywających w lipcu 1966 r. w Kielcach i Wiślicy na sesjach egzaminacyjnych i kursach dokształcających[37].

W planie z 24 czerwca podjęto również decyzję o uaktywnieniu od 6 lipca „stałej pracy operacyjnej” w Kielcach[38]. Z kolei do Wiślicy, już na kilka dni przed uroczystościami milenijnymi (11 lipca), delegowano sześcioosobową grupę pracowników Wydziału III pod przewodnictwem kpt. Anatola Grzesia. Miała ona zapewnić dopływ informacji o zachowaniu się osób, które w ostatnich 5 latach „negatywnie występowały w różnych akcjach politycznych” oraz „znanych z powiązań z reakcyjnym klerem” i „zdolnych do negatywnego oddziaływania na społeczeństwo”[39]. Ponadto zapewnić miała dopływ informacji z większych zakładów pracy. Zabezpieczono również, zwołany z okazji tysiąclecia państwowości polskiej, zlot harcerzy w Wiślicy. „Zadbano” także (kpt. Jan Wnuk) o kuracjuszy przebywających w Busku-Zdroju[40].

Przed głównymi uroczystościami milenijnymi w Kielcach (16–17 lipca) przygotowano wspomniany już dokument *Plan Działania organów Milicji Oby-*

---

35 W tym dniu znany był już dokładnie program diecezjalnych uroczystości milenijnych w Kielcach i w Wiślicy; AIPN w Kielcach, sygn. IPN 0416/1055, s. 22–24.

36 W każdym takim zakładzie wyznaczeni pracownicy operacyjni, począwszy od 6 lipca 1966 r., uaktywnić mieli pracę operacyjną pod kątem: „rozeznania nastrojów i ujawniania zamiarów zorganizowanego udziału w imprezach kościelnych, grupowych przerw w pracy i agitacji do innych negatywnych wystąpień, zapewnienia dopływu informacji o zachowaniu się osób, które w poprzednich akcjach politycznych występowały z wrogich pozycji i innych zdolnych do tego rodzaju działalności, zapewnienia dopływu informacji o ewentualnych wrogich zamiarach osób zatrudnionych w miejscach newralgicznych zakładów, by nie dopuścić do zakłóceń w produkcji, zabezpieczenia transportu zakładowego przed wykorzystaniem go do przewozu osób na uroczystości kościelne i zakładowych radiowozów przed ich ewentualnym wykorzystaniem do wrogich celów”; tamże, sygn. IPN 0416/1054, s. 39.

37 Tamże, sygn. IPN 0416/1054, s. 40–41. Wiadomo, że do Wiślicy w tym celu został oddelegowany kpt. Jan Wnuk; tamże, s. 41.

38 Tamże, s. 40.

39 Tamże, s. 41.

40 Tamże.

watelskiej i Służby Bezpieczeństwa w dniach 16–17 lipca 1966 r. w ramach operacji „Jodła". Następnie 8 lipca w KW MO powołano specjalny sztab odpowiedzialny za „zabezpieczenie" imprez i uroczystości milenijnych. Informacje dotyczące przedstawicieli sztabu i ich funkcje zamieszczono w tabeli 1.

Tabela 1. Sztab odpowiedzialny za „zabezpieczenie" obchodów milenijnych w województwie kieleckim

Stopień, imię i nazwisko	Pełniona funkcja, zadania
ppłk Michał Kozarzewski	Kierownik sztabu. Sprawować miał nadzór nad całością zabezpieczenia oraz koordynować współdziałanie między organami MO i SB
mjr Winicjusz Woźniak	Zastępca kierownika sztabu. Odpowiedzialny za opracowanie planów działania dla organów MO w porozumieniu z SB, koordynację działań służb milicyjnych, uruchomienie stanowiska dowodzenia w KW MO, WSD w Wiślicy. Ponadto za właściwą pracę Sztabu w KW MO Kielce oraz zabezpieczenie imprez w województwie
mjr Jan Walczak	Członek sztabu. Odpowiedzialny za prowadzenie wspólnie z SB rozpoznania sytuacji w terenie, organizację punktów obserwacyjno-meldunkowych, udzielanie pomocy KW MO Kielce i powiat buski w zakresie sprawnego przekazywania informacji
mjr Tadeusz Serwicki	Członek sztabu. Odpowiedzialny za sprawne przygotowanie Zmotoryzowanych Odwodów Milicji Obywatelskiej (ZOMO) do ewentualnego działania
kpt. M. Patynowski	Członek sztabu. Odpowiedzialny za nadzór nad utrzymywaniem porządku na stacjach PKP i PKS w całym województwie oraz współdziałanie z władzami tych instytucji
kpt. Karol Rogalski	Członek sztabu. Odpowiedzialny za sprawną pomoc KW MO Kielce i Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w Busku-Zdroju w zakresie organizacji punktów kontrolnych na terenie województwa, regulację ruchu w Kielcach i Wiślicy oraz zabezpieczenie trasy przewozu obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej
kpt. Wacław Koryciński	Członek sztabu. Odpowiedzialny za organizację łączności przewodowej i bezprzewodowej dla potrzeb sztabów MO i SB
mjr Franciszek Gawron	Członek sztabu. Odpowiedzialny za stan zakwaterowania i wyżywienia, przygotowanie odpowiedniej ilości uzbrojenia i wyposażenia dla sił biorących udział w zabezpieczeniu

Źródło: Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (AIPN) w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 4–7.

Osobny sztab powołano dla kierowania całością „zabezpieczenia” imprez i uroczystości w mieście i powiecie Kielce (tabela 2).

Tabela 2. Sztab odpowiedzialny za „zabezpieczenie” obchodów milenijnych w mieście i powiecie Kielce

Stopień, imię i nazwisko	Pełniona funkcja, zadania
ppłk Stefan Mierzejewski	Kierownik sztabu. Odpowiedzialny za stan bezpieczeństwa w mieście
kpt. Zygmunt Kopański	Zastępca kierownika. Komendant Powiatowy MO Kielce. Odpowiedzialny za zabezpieczanie porządku i bezpieczeństwa w powiecie kieleckim oraz zabezpieczenie imprez i uroczystości organizowanych na terenie powiatu
kpt. Wacław Biegaj	Zastępca kmdt. MO miasta Kielce. Odpowiedzialny za rozstawienie służby operacyjnej, organizację punktów meldunkowych, sprawny dopływ i właściwą ocenę uzyskanych informacji z punktów meldunkowych służb operacyjnych i zabezpieczenie ważniejszych obiektów
kpt. Marian Ryszewski	Zastępca kmdt. MO miasta Kielce. Zakres obowiązków jw.
kpt. Bogusław Bilski	Naczelnik Wydziału Służb Kryminalnych KW MO Kielce. Zakres obowiązków jw.
ppor. Kazimierz Kolna	Naczelnik Wydziału do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi. Zakres obowiązków jw.
ppor. Marian Paschalski	Naczelnik Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego. Zakres obowiązków jw.

Źródło: AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 7, 49–51.

Na posiedzeniu sztabu operacyjnego KM MO Kielce (15 lipca) oceniono sytuację na terenie miasta i powiatu kieleckiego. Zdecydowano o wprowadzeniu „stanu pogotowia” na czas od godziny 8.00 rano 16 lipca do godziny 8.00 rano 18 lipca[41], a więc na cały okres uroczystości kościelnych. Na wypadek zagrożenia przewidziano ewentualność użycia straży do „rozpędzenia tłumu przy pomocy strumieni wody”. Planowano też uzgodnić z Przewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej (MRN) zorganizowanie zespołu Kolegium Karno-Administracyjnego (KKA) na 16 lipca (w godzinach 14.00–20.00) i 17 lipca (w godzinach 8.00–20.00), które miało rozpatrywać sprawy w trybie przyspieszonym[42].

41 Tamże, s. 50.
42 Tamże, s. 51.

Specjalny sztab zajął się zabezpieczeniem uroczystości kościelnych w Wiślicy – Gorysławicach (powiat buski). Jego kierownikiem został mjr Józef Stateczny. Pomagali mu kpt. Andrzej Stojek – Naczelnik Wydziału Dochodzeniowego KW MO; kpt. Bronisław Grębosz – zastępca Komendanta Powiatowego MO w Busku-Zdroju, mjr Edward Dzierzędzki – Inspektor Komendanta KW MO[43]. Zadania członków sztabu nie różniły się od tych wyznaczonych analogicznej jednostce w Kielcach. Do dodatkowych obowiązków należało utrzymanie łączności ze Sztabem Wojewódzkim w Kielcach i meldowanie o przebiegu uroczystości i ewentualnych wydarzeniach[44]. W okresie poprzedzającym uroczystości państwowe i kościelne na terenie powiatu buskiego, a zwłaszcza w Wiślicy i Gorysławicach, podobnie jak w Kielcach, opracowano szczegółowy plan przedsięwzięć na okres 1–16 lipca zmierzający do „przeciwdziałania i niedopuszczenia do dokonywania przestępstw kryminalnych i chuligańskich"[45].

Zabezpieczenia uroczystości kościelnych w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach, a także państwowych na terenie całego województwa kieleckiego od 16 do 17 lipca dotyczyły oddzielne plany[46]. O zabezpieczenie porządku w województwie zadbać miało prawie 1,5 tys. osób[47]. System rozstawienia punktów kontrolnych i sposób zabezpieczenia trasy przejazdu obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej ukazuje mapa sytuacyjna województwa (załącznik nr 1)[48]. 16 lipca na terenie Kielc starano się też odpowiednio zabezpieczyć wszystkie inicjatywy organizowane pod sztandarem państwa. Siły skierowane do zabezpieczenia odbywających się w tym dniu od godziny 17.00 do późnych godzin nocnych imprez (organizowanych w trakcie kościelnych uroczystości w katedrze) była ogromna. W rejon zalewu kieleckiego (w godzinach 17.00–23.00; plan zabezpieczenia imprez nad zalewem przybliża załącznik nr 2) na boisko KS Iskra (od 17.30) i na Białogon (od 17.30) wysłano: 57 funkcjonariuszy mundurowych MO, 12 pracowników operacyjnych i 65 członków ORMO[49]. 17 lipca siły zabezpieczające państwowe uroczystości były również dużo większe niż zazwyczaj przy

---

43 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 7.

44 Tamże, s. 66.

45 Tamże, s. 67.

46 Plan zabezpieczenia imprez i uroczystości w dniu 16–17. 07. 1966 r. na terenie m. Kielce w ramach operacji krypt. „Jodła", tamże, s. 47–61; Plan działania Organów Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa w dniach 16–17.07. 1966 r. w ramach operacji krypt. /Jodła/, tamże, s. 64–74.

47 Tamże.

48 Tamże.

49 Tamże, s. 56–57.

organizacji tego typu imprez (plan zabezpieczenia meczu 17 lipca przedstawia załącznik nr 3)[50].

Kontrakcja kieleckich sił bezpieczeństwa wobec kościelnych uroczystości milenijnych (16–17 lipca)

Z uwagi na szczególny charakter uroczystości religijnych organizowanych w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach z ramienia KW MO oraz za pośrednictwem jednostek terenowych MO zaplanowano wiele czynności, które poprawić miały 16–17 lipca „stan bezpieczeństwa i porządku publicznego”[51]. Cały stan aparatu MO i SB biorący udział w zabezpieczeniu miał zostać szczegółowo pouczony co do sposobu wykonywania zadań[52]. W rejon uroczystości kościelnych nie planowano wysyłać służby patroli mundurowych. Służba Bezpieczeństwa miała tam działać według odrębnego planu uzgodnionego z pionem milicyjnym[53]. Punkt informacyjno-sprawozdawczy uruchomiono w Kielcach. Na podstawie wpływających informacji miał opracowywać meldunki dla potrzeb sztabu KM MO, KW MO, SB i KW PZPR[54]. W obu miejscach kościelnych uroczystości – w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach – zorganizowano grupę operacyjno-dochodzeniową. Dodatkowo do wykonania czynności związanych z ewentualnym prowadzeniem śledztw i dochodzeń zorganizowano specjalne grupy operacyjno-śledcze. Odrębne służby powołano też w celu utrudnienia dojazdu zarówno na uroczystości w Kielcach, jak i w Wiślicy – Gorysławicach (punkty kontrolne). Ponadto wprowadzono dodatkowe patrole służby ruchu drogowego. Obsadzono również trasę przejazdu obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej (który ostatecznie do Kielc nie dotarł). Planowano też otoczyć „operacyjną opieką”, wspólnie z SB, miejsca lub miejscowości znane z „organizowanych w nich tzw. cudów”. W wypadku podej-

---

50 W rejon Szydłówka o godzinie 16.00 do zabezpieczenia motokrosu wysłano 100 funkcjonariuszy służby mundurowej, 7 pracowników operacyjnych i 60 członków ORMO. Do zabezpieczenia meczu piłki nożnej na boisku KS „Błękitni” również o godzinie 16.00 skierowano 30 funkcjonariuszy służby mundurowej, 3 pracowników operacyjnych i 20 członków ORMO; tamże, s. 57.

51 Tamże, s. 9.

52 Tamże, s. 14.

53 Tamże, s. 15.

54 Tamże, s. 52.

mowania takich inicjatyw miano zastosować środki zaradcze[55]. Plan zabezpieczenia Kielc i Wiślicy – Gorysławic przed rozpoczęciem milenijnych uroczystości przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Siły zabezpieczenia Kielc i okolic w dniach milenijnych uroczystości

Formy	Czas i miejsce	Cele
1	2	3
Grupa operacyjno-dochodzeniowa	W Kielcach złożona z 5, w Wiślicy – Gorysławicach z 7 osób	Do jej zadań należało: „szybkie udawanie się na miejsca zaistniałych przestępstw", „sprawne prowadzenie czynności operacyjno-dochodzeniowych na miejscu przestępstwa czy zdarzenia i wykrycie sprawców"
Grupy operacyjno-śledcze	przy KW MO i KM MO Kielce oraz w KP MO w Busku-Zdroju	Grupy te miały dysponować odpowiednią liczbą środków lokomocji. Naczelnik Wydziału odpowiedzialny był za zabezpieczenie łączności dowodzenia i współdziałania za pomocą środków przewodowych i radiowych
Punkty kontrolne spośród funkcjonariuszy MO	15–17 lipca na drogach wiodących do Kielc i Wiślicy	Powołane w celu ograniczenia przejazdu samochodów „technicznie niesprawnych i nie dostosowanych do przewozu osób, a udających się na uroczystości kościelne"
Dodatkowe patrole służby ruchu drogowego w radiowozach	16 lipca w Kielcach (w godzinach 12.00–22.00)	Miały nie tylko kontynuować kontrolę ruchu drogowego, lecz także dodatkowo informować sztab o napływie ludności do Kielc
Dodatkowe patrole złożone z pracowników operacyjno-dochodzeniowych	16–17 lipca w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach	Ich celem była penetracja przydzielonych rejonów i utrzymywanie bezpieczeństwa. Na terenie Kielc już od godzin porannych do wieczornych (8.00–20.00) działało 9 patroli jednoosobowych. Składały się z pracowników operacyjno-dochodzeniowych i miały na celu prowadzenie „rozeznania inwigilowanego elementu przestępczego i podejrzanego" oraz „obserwację napływu ludności na uroczystości kościelne". Przeciwdziałać miały również „wszelkim próbom rozplakatowania ulotek i wrogich napisów". O wszystkich spostrzeżeniach

[55] Tamże, s. 11.

1	2	3
		meldować miano zespołowi koordynującemu, a w razie potrzeby interwencji współdziałać z funkcjonariuszami prewencji ogólnej
Dodatkowe patrole dzielnicowych	W godzinach 8.00–20.00 w Kielcach	Skierowano do pracy cały stan dzielnicowych w liczbie 30, celem patrolowania dzielnic i uzyskania informacji o „nastrojach wśród ludności”
Patrole zmotoryzowane	W godzinach 8.00–20.00 w Kielcach	Kielce kontrolowało też 6 patroli zmotoryzowanych z łącznością bezprzewodową. Ich zadaniem oprócz „zabezpieczenia rejonu przed napadami, rozbojami, włamaniami i wybrykami chuligańskimi” było legitymowanie osób „podejrzanych” i „zakłócających porządek publiczny”. Miały też zwracać szczególną uwagę na „penetrację pojazdów należących do placówek dyplomatycznych państw kapitalistycznych”
Służba obchodowa	–	Zamierzano nią zasilić szczególnie dworce, przystanki PKP i PKS, wykorzystując do służby członków ORMO, ZOMO
Grupa operacyjno-dochodzeniowa, związana z przewozem obrazu	–	W komendach MO powiatów i miast, przez których teren planowano przewozić obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, miano utrzymać w „pogotowiu” grupy operacyjno-dochodzeniowej w składzie 3–5 funkcjonariuszy i wprowadzić dyżury odpowiedzialnych pracowników. Na posterunkach MO w powiatach kieleckim i buskim wprowadzono stałe 24-godzinne dyżury wzmocnione członkami ORMO
Obsada trasy przejazdu obrazu	–	O godzinie 15.00 na trasę planowano wysłać 3 posterunki służby ruchu według planu graficznego. Czas pełnienia służby obowiązywać miał do chwili przejazdu obrazu. Zadaniem patroli było bezwzględne wykonywanie obowiązków w zakresie utrzymania porządku i bezpieczeństwa na patrolowanym odcinku trasy. W razie ewentualnego zatrzymania się samochodu przewożącego obraz miano nie dopuścić do zatamowania ruchu przez ludność i w takim przypadku miano wezwać

1	2	3
		kierowcę tego pojazdu do natychmiastowego odjazdu z uwagi na zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu. Czynności te wykonać jednak miano w taki sposób, by nie dopuścić do ewentualnej prowokacji. Patrole miały też zwracać uwagę na przejeżdżające pojazdy należące do placówek dyplomatycznych państw kapitalistycznych. O poruszaniu się ich miano informować niezwłocznie zastępcę kmdt. MO ds. Służby Bezpieczeństwa. O przejeździe pojazdu wiozącego obraz oraz o zaistniałych wydarzeniach na trasie funkcjonariusze MO mieli meldować niezwłocznie

Źródło: AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 8, 11, 14, 52, 54, 69.

Siły zabezpieczenia Kielc wzmocniono wraz z momentem rozpoczęcia kościelnych uroczystości w katedrze kieleckiej. Planowano uruchomić punkty regulacyjno-porządkowe, wzmocniono kontrole miasta poprzez dwuosobowe patrole. W pogotowiu zamierzano utrzymać pracowników operacyjnych i w pełnej gotowości bojowej kilkudziesięciu funkcjonariuszy służby mundurowej. Zaangażowano również członków ORMO. W „zagrożone" rejony Kielc zamierzano wysłać dodatkowo patrole operacyjne. Wspierały ich dwuosobowe patrole funkcjonariuszy mundurowych. Dodatkowo zamierzano utrzymać w pogotowiu odwód pracowników operacyjnych w sile 10 funkcjonariuszy MO oraz postawić w pełnej gotowości bojowej 20 funkcjonariuszy służby mundurowej[56]. Plan zabezpieczenia Kielc po rozpoczęciu milenijnych uroczystości w katedrze przedstawia tabela 4.

Tabela 4. „Zabezpieczenie porządku publicznego" w Kielcach 16 lipca od godziny 15.00

Formy	Czas i miejsce	Cele
1	2	3
Punkty regulacyjno-porządkowe	Powołane w momencie rozpoczęcia uroczystości w kieleckiej katedrze w godzinach 15.00–23.00 w Kielcach. W liczbie 12	Powołane w celu zapewnienia „płynności i bezpieczeństwa ruchu w mieście Kielcach" dla zachowania „porządku publicznego"

[56] Tamże, s. 52.

1	2	3
Dwuosobowe patrole milicji	Powołane na czas uroczystości w kieleckiej katedrze w godzinach 16.00–8.00. Łącznie 48 dwuosobowych patroli	Powołane w celu zapewnienia „płynności i bezpieczeństwa ruchu w mieście Kielcach” dla zachowania „porządku publicznego”
Dwuosobowe patrole członków ORMO	W godzinach 16.00–22.00 planowano skierować na teren miasta 30 dwuosobowych patroli członków ORMO	Miały one pomagać milicji w utrzymaniu „porządku publicznego
Dwuosobowe patrole operacyjne	W godzinach 16.00–23.00 zamierzano je wysłać w rejony „zagrożone” Kielc w liczbie 17	Z zadaniem obserwacji i zbierania informacji o zachowaniu się mieszkańców miasta, a zwłaszcza „obserwacji i penetracji elementu przestępczego i podejrzanego”, „zabezpieczenia” obiektów państwowych i spółdzielczych, współdziałania ze służbą mundurową w „walce o utrzymanie porządku”, niezwłocznego przekazywania (co godzinę) meldunków do kierownictwa sztabu. Funkcjonariusze ci pełnili służbę z dokumentami służbowymi. Patrole miały kontrolować miasto przez całą noc
Dwuosobowe patrole funkcjonariuszy mundurowych	W godzinach 22.00–8.00 działać miało 31 patroli (w każdej dzielnicy po 1 patrolu)	Nocne patrole dodatkowo miały legitymować wszystkie „osoby podejrzane” i nie dopuścić do ustawienia się straganów na zewnątrz wokół katedry. Miały też zwracać szczególną uwagę na ujawnianie „ewentualnych ulotek i napisów o wrogiej treści”

Źródło: AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 53, 56, 57.

Efekt postawionej w stan najwyższej gotowości kontroli miasta z pewnością nie był spektakularny. Nocna kontrola patrolu MO 16 lipca wykazała, że na ul. Kościuszki na dwóch afiszach w programie imprez świeckich dopisano ołówkiem „panie jutro o 18 spotykamy się przy katedrze”. Afisze zdjęto i przekazano SB[57]. W nocy z 15 na 16 lipca w hali produkcyjnej Wydziału Budowlanego Kieleckich Zakładów Wyrobów Metalowych zawieszono krzyż. Nie udało się ustalić „spraw-

[57] AIPN w Kielcach, sygn. IPN 0416/1055, s. 151.

cy". Krzyż natychmiast zdjęto[58]. Mieszkańcy Kielecczyzny bardzo negatywnie odnosili się do działań milicji, która „kontrolowała szosy i karała mandatami". Mówiono, jak wynika z wyciągu z doniesienia „Romana" z 19 lipca, że „wróciła całkowicie niemiecka okupacja"[59]. Wśród mieszkańców Kielecczyzny, jak wynikało z meldunków „specjalnych", często pojawiały się głosy, że „zatarg między Wyszyńskim a Gomułką nie jest potrzebny"[60].

Siły bezpieczeństwa bacznie obserwowały również sytuację w kieleckiej katedrze i w jej okolicy (tabela 5). W dniu uroczystości milenijnych postanowiono uruchomić w jej rejonie, na cały czas ich trwania, punkty obserwacyjno-informacyjne. Ponadto powołano kilka dwuosobowych patroli, które miały obserwować zachowanie uczestników uroczystości, ich nastroje, spowiedzi oraz frekwencję. Czuwano na stanowiskach w czasie modlitw wiernych w katedrze, przez całą noc[61]. Dodatkowo specjalna grupa operacyjna pod dowództwem por. Franciszka Kowalika zajęła się likwidacją „nielegalnego" handlu dewocjonaliami.

Tabela 5. „Zabezpieczenie porządku publicznego" w okolicach kieleckiej katedry

Formy	Czas i miejsce	Cele
1	2	3
Punkty obserwacyjno-informacyjne	16 lipca o godzinie 14.00, w liczbie 3 osób	Służba miała być pełniona przez cały czas uroczystości, aż do odwołania. Zadaniem funkcjonariuszy było: bezwzględne przebywanie w punkcie i nieopuszczanie go bez wiedzy i zgody kierownictwa sztabu, stała obserwacja katedry i rejonu przyległego, utrzymanie kontaktu z funkcjonariuszami operacyjnymi pełniącymi służbę na zewnątrz, utrzymanie kontaktu telefonicznego z kierownictwem sztabu, informowanie go o sytuacji w rejonie katedry, wykonywanie otrzymanych poleceń bądź przekazywanie takowych kierownikowi grupy operacyjnej pełniącej służbę w tym rejonie. Funkcjonariusze operacyjni pełnili służbę w punktach obserwacyjno-informacyjnych bez dokumentów służbowych
Dwuosobowe patrole	16 lipca w godzinach	Miały obserwować zachowanie uczestników uroczystości, ich nastroje, spowiedzi oraz frekwencję. Szczególną uwagę miano zwracać na „element

58 Tamże, s. 165.
59 Tamże, s. 233.
60 Tamże, s. 116.
61 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 57.

1	2	3
	16.00–23.00, w liczbie 7 osób	podejrzany”, jego „zachowanie i ewentualne zamiary”. „Ciekawsze” informacje i spostrzeżenia niezwłocznie przekazywać miano do punktów obserwacyjno-meldunkowych bądź bezpośrednio do kierownictwa sztabu
Specjalna grupa operacyjna	16 lipca w godzinach 16.00–23.00, w liczbie 6 osób	Pod dowództwem por. Franciszka Kowalika z zadaniem „likwidacji nielegalnego handlu dewocjonaliami oraz wszelkiego rodzaju literaturą o charakterze sakralnym”. Grupa ta pełnić miała służbę z dokumentami służbowymi

Źródło: AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 55–57.

Działania służb bezpieczeństwa w Kielcach w takim samym zakresie kontynuować miano w następnym dniu uroczystości kościelnych (17 lipca). W związku z tym, że ich centralny punkt przenosił się do Wiślicy i Gorysławic, nasilenie działań w Kielcach przypadło na godziny poranne, a w miarę upływu czasu je ograniczano. Planowano w godzinach 3.00–6.00 wysłać na teren Kielc 30 kolejnych patroli służby mundurowej z zadaniem patrolowania miasta[62]. Pracownicy operacyjni wyznaczeni do pełnienia służby w rejonie katedry podjąć mieli pracę o godzinie 7.00 rano i pełnić ją aż do odwołania. Również o godzinie 7.00 przystąpić miała do pracy grupa powołana do „zwalczania nielegalnego handlu dewocjonaliami”, a w służbę patrolową w rejon miasta mieli się udać pracownicy operacyjni. W godzinach 8.00–20.00 ponownie cały stan dzielnicowych miano wysłać w podległe im dzielnice[63]. Niezależnie od służby dzielnicowych w rejony bardziej zagrożone miano wysłać dodatkowo 9 patroli zmotoryzowanych[64]. Służbę mundurową wspomagać miały, tak jak dzień wcześniej, służby ORMO[65]. Zadania wszystkich służb były analogiczne jak 16 lipca. Jak wynika ze statystyk, siły i środki MO zaplanowane do „zabezpieczenia” uroczystości (państwowych i kościelnych) w Kielcach były ogromne – łącznie prawie 1099 osób[66].

17 lipca o godzinie 11.30 główne uroczystości milenijne przeniosły się do Gorysławic. Do pierwszorzędnych zadań służb, podobnie jak w Kielcach, należało

[62] Tamże.

[63] W tym dniu dzielnicowi mieli co 2 godziny, a w razie uzyskania ciekawszych informacji natychmiast, składać meldunki telefoniczne do inspektorów. Na pierwsze meldunki czekano już o godz. 10.00; tamże, s. 58.

[64] Tamże.

[65] Tamże, s. 59.

[66] Tamże, s. 61.

„odpowiednie" kierowanie ruchem pojazdów zmierzających na wiślickie uroczystości. Strzec tego miały specjalne patrole. Przybycie wiernych do Wiślicy i Gorysławic z innych województw, np. krakowskiego, utrudniał również zorganizowany na drogach dojazdowych system kontroli ruchu drogowego i posterunki kontrolne na drogach prowadzących na teren województwa kieleckiego. Szczelnie obsadzono również rejon kolegiaty wiślickiej dla „rozeznania sytuacji podczas odbywających się uroczystości kościelnych" (tabela 6).

Tabela 6. „Zabezpieczenie porządku publicznego" w Wiślicy – Gorysławicach

Formy	Czas i miejsce	Cele
1	2	3
Patrole	Na trasie Wiślica – most w Gorysławicach, Wiślica – most, na Placu Solnym i na drodze dojazdowej od miejscowości Górki-Strożyska oraz na rynku w Wiślicy	Zadaniem wszystkich patroli (dwuosobowych, dwuzmiennych, z funkcjonariuszy prewencji ogólnej ustawionych w godzinach od 5.00 rano do zakończenia uroczystości kościelnych) miało być kierowanie pojazdów mechanicznych i konnych na wyznaczone parkingi. Nadto niedopuszczenie do parkowania tych pojazdów na ulicach (w związku z brakiem miejsca na parkingu), a przez to utrudnienie uczestnictwa w kościelnych uroczystościach
System kontroli ruchu drogowego	Na drogach dojazdowych 17 lipca od godziny 5.00 do zakończenia uroczystości	Tłumacząc się wąskimi uliczkami w Wiślicy, ruch samochodów PKS z Buska-Zdroju na Kazimierzę Wielką kierować miano przez Nowy Korczyn – Opatowice, a z Kazimierzy na Busko-Zdrój przez Chroberz i Pińczów
Punkty kontrolne	Na drogach prowadzących na teren województwa kieleckiego	Ich cel to prowadzenie wzmożonej kontroli pojazdów mechanicznych dla uniemożliwienia dalszego przejazdu
Patrole w rejonie kolegiaty wiślickiej	Od godziny 5.00 16 lipca do zakończenia uroczystości – 4 patrole dwuosobowe	Składały się z pracowników operacyjno-dochodzeniowych. Pracownicy występować mieli w ubraniach cywilnych, bez broni i legitymacji służbowych, zaopatrzeni tylko w dowody osobiste
Patrole w rejonie kościoła w Gorysławicach	Od godziny 5.00 16 lipca do zakończenia uroczystości – 3 patrole dwuosobowe	Skład i zakres obowiązków jw.

1	2	3
Grupa interwencyjna z siedzibą w Szkole Podstawowej w Wiślicy	12 pracowników operacyjno-dochodzeniowych	Miała w miarę zachodzących potrzeb wzmacniać patrol na terenie Wiślicy i Gorysławic. Nadto grupa prowadzić miała dodatkowe czynności w wypadkach ewentualnie zaistniałych przestępstw i nieoczekiwanych wydarzeń

Źródło: AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 12, 69–71.

W wypadku „poważnego zagrożenia” na terenie Wiślicy lub Gorysławic sztab operacyjny miał dążyć do „zaprowadzenia porządku” przy użyciu własnych sił i odwodu stacjonującego w Busku-Zdroju. W wypadku, gdyby siły własne nie były wystarczające, ściągnięta miała zostać dodatkowa pomoc z KW MO[67]. Do zabezpieczenia uroczystości milenijnych w Wiślicy i Gorysławicach powołano łącznie 190 osób[68]. Bezpośredni przełożeni dopilnować mieli, aby każdy funkcjonariusz MO był dokładnie instruowany indywidualnie w zakresie przydzielonych zadań i sposobu ich wykonania. Fakt pouczenia odnotowywać miano w notatnikach służbowych funkcjonariuszy i książce służby. Pracownicy operacyjni wykonujący służbę w rejonie uroczystości kościelnych mieli ją pełnić bez broni. Na 16 i 17 lipca zaplanowano utworzenie grupy złożonej z 4 oficerów KW MO, która sprawować miała bezpośrednią kontrolę sposobu pełnienia służby na terenie powiatu Kielce, Busko-Zdrój i miasta Kielce[69]. Uwagi dotyczące planu działania MO i SB województwa kieleckiego w ramach „Jodły”, podpisane przez naczelnika wydziału IV płk. Jana Wielocha, sugerowały – zapewne pod wpływem dotychczasowych doświadczeń w zakresie ograniczania kościelnego milenium – bardziej „racjonalne” wykorzystanie sił milicyjnych poprzez „utrzymywanie pełnego pogotowia tylko w ściśle określonym czasie, tzn. w kulminacyjnym punkcie uroczystości kościelnych”[70]. „Tajna informacja o przebiegu państwowych obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego, kościelnych uroczystości milenijnych i pracy naszego aparatu na tym odcinku” nie ujęła informacji na

[67] Tamże, s. 73.

[68] Użyte miały zostać następujące siły i środki: 150 osób z grupy odwodowej funkcjonariuszy mundurowych MO, 40 pracowników operacyjno-dochodzeniowych MO, 5 pracowników pionów usługowych MO. Wykorzystano również szeroki zakres środków łączności (9 różnego rodzaju radiostacji) oraz transportu (samochodów, motocykli, a nawet łodzi motorowych); tamże, s. 73–74.

[69] Tamże, s. 9.

[70] Tamże, s. 152.

temat faktycznie zaangażowanych sił i środków w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach[71].

Plan działań na wypadek „poważnego zagrożenia"

W zawartych w planie działania z 8 lipca „przewidywaniach" Sztabu Operacyjnego KW MO na wypadek „poważnego zagrożenia" nie stwierdzono, że duchowieństwo diecezji kieleckiej zamierzało w czasie uroczystości kościelnych wykorzystać uczucia wiernych do „wrogich" wystąpień przeciwko władzy ludowej. Sztab Operacyjny KW MO uważał jednak za wskazane uwzględnić i ten wariant działania organów MO i SB, by tym samym zapewnić sprawne działanie tych jednostek w wypadku „nieprzewidzianego naruszenia porządku i bezpieczeństwa na terenie województwa kieleckiego". Przewidywano, że głównymi punktami, w których w Kielcach mogło dojść do „poważnego zagrożenia", były: Plac Najświętszej Maryi Panny przed katedrą, Plac Obrońców Stalingradu (obecnie Plac Wolności), Plac Partyzantów (Rynek) i dworzec PKP. W powiecie buskim obawiano się wrogich wystąpień w Wiślicy i Gorysławicach. Zakładano również, że w czasie „poważnego zagrożenia" głównym atakiem ze strony „elementów reakcyjnych i chuligańskich" mogły być obiekty i instytucje państwowe w Kielcach. W wypadku uzyskania informacji, że doszło do naruszenia porządku przez „grupy chuligańskie", względnie „podburzone przez kler dewotki", sztab operacyjny KW MO miał wejść w kontakt z jednostką wojskową w celu przejęcia i zabezpieczenia przez wojsko takich obiektów jak: Centralne Więzienie (przy ul. Zamkowej), ZUCH i AP (Armatury), Kieleckie Zakłady Wyrobów Metalowych POLMO SHL, Zakłady Precyzyjne „Iskra", Polskie Radio (oddział w Kielcach), Rejonowy Urząd Telekomunikacyjny, elektrownia i zbiornik wodny Białogon[72]. Dodatkowo wydzielić miano z odwodu 36 funkcjonariuszy i skierować ich do zabezpieczenia i ochrony obiektów znajdujących się na terenie Kielc. Szczególną ochroną miały zostać objęte następujące zakłady i instytucje państwowe: KW PZPR, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej i MRN, zbiornik wodny przy ul. Żeromskiego, Narodowy Bank Polski (przy ul. Sienkiewicza i Moniuszki), Sąd i Prokuratura Wojewódzka[73].

---

71 Tamże, s. 174–187.
72 Tamże, s. 19–20.
73 Tamże, s. 21.

Jak wynika z podpisanego przez płk. M. Kozarzewskiego planu działania organów MO i SB, 16–17 lipca każdy dowódca ochrony i zabezpieczenia obiektu przed udaniem się na służbę miał otrzymać plan usytuowania danego obiektu lub instytucji. Dodatkowo dla jednostek MO w całym województwie miano wprowadzić „stan ostrego pogotowia”, utworzyć w każdej komendzie grupy odwodowe oraz wprowadzić dyżury spośród kierownictwa. Zlecić nasilanie służby MO, ORMO, celem prowadzenia „intensywnego rozpoznania”. Rozważano potrzebę ewentualnej blokady Kielc na ich granicach i blokadę ważniejszych dróg publicznych wiodących do miasta, celem ograniczenia masowego napływu ludności i pojazdów mechanicznych[74].

Utrudnienia i represje wobec wiernych podczas uroczystości kościelnych

Największe utrudnienie dla wiernych stanowił dojazd na uroczystości kościelne. Jak wynika z tajnej informacji z 17 lipca, opracowanej przez Naczelnika Wydziału III ppłk. Eugeniusza Strzelczyńskiego, 16 i 17 lipca do godziny 11.00 przybyły do Kielc 63 pociągi. Z nich wysiadło około 16 tys. osób, czyli jak wynika z notatki 6 tys. więcej niż w każdą inną sobotę i niedzielę. Dużo trudniej było się dostać z miejsc bez stacji kolejowych. Autobusy PKS 16 i 17 lipca kursowały bowiem w zmniejszonym składzie. Zamiast 240 autobusów na trasy wysłano tylko 130. Ponadto stosowano zasadę przyjmowania tylko tylu pasażerów, ile było miejsc. Ograniczenia te doprowadziły do tego, że do Kielc dowieziono tylko 3,3 tys. osób zamiast około 7 tys., które dojeżdżały w zwykły dzień[75].

Zachowały się informacje o determinacji wiernych udających się na kościelne uroczystości. Wiadomo, że w Górnie na ciężarowe pojazdy powracające po odwiezieniu robotników kierowcy do Kielc zabierali wiernych. Po interwencji funkcjonariuszy MO pasażerowie musieli wysiąść z samochodów, by za kilkaset metrów podjąć kolejną próbę odjechania nimi. W konsekwencji zalecono rejestrację wozów i nazwisk ich kierowców[76]. Wielu wiernych z Górna zdecydowało się na marsz pieszy do Kielc[77]. W Daleszycach na przystanku autobusowym oczekiwało około 100 mieszkańców. Autobus jednak się nie zatrzymał. Mimo to mieszkań-

---

74 Tamże.
75 AIPN w Kielcach, sygn. IPN 0416/1055, s. 125.
76 Tamże, s. 110.
77 Tamże, s. 111.

cy nie rozeszli się do domów[78]. Podobna sytuacja zaistniała w Sukowie (tam nie przyjechał autobus MPK). Wyszła za to pielgrzymka na czele z miejscowym księdzem, do której dołączyli się oczekujący na przystanku wierni[79]. Pieszo do katedry według zapowiedzi przybyć mieli również mieszkańcy Wilkowa i Krajna[80]. Z kolei mieszkańcy wsi Kocina i Krzczonów (pow. Kazimierza Wielka), na wieść o tym, że w „Wiślicy milicja będzie blokować na moście dojście do katedry", rozważali przybycie na uroczystości łodziami, przepływając Nidę[81]. Wiadomo również, że nie dopuszczono 7 wycieczek do przyjazdu w dniach uroczystości kościelnych do Kielc, a skierowano je do innych rejonów Kielecczyzny[82].

Znane są również nastroje pracowników zakładów Kielc i województwa kieleckiego. Nie bez głosów niezadowolenia przeszła decyzja o odpracowywaniu soboty 23 lipca właśnie w dniu głównych uroczystości kościelnych (17 lipca)[83]. Pojawiały się również wypowiedzi w kieleckich zakładach, które sprawnie przechwytywała SB, że „pociągnięcia komitetów partyjnych i władz terenowych są nieco przesadzone i wywołują w niektórych wypadkach wręcz odwrotny skutek, t.j. pobudzają ciekawość ludzi bezpośrednio niezainteresowanych uroczystościami, [a] samym wyglądem Wyszyńskiego"[84]. Wśród pracowników PZGS (najprawdopodobniej Powiatowego Związku Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska") w Kielcach pojawiły się krytyczne głosy pod adresem władz co do celowości podejmowania „przeciwdziałania uroczystościom kościelnym". Mówiono wprost, że „takie przedsięwzięcia nie zdają egzaminu, bo kto ma zamiar wziąć udział w tych uroczystościach, to i tak weźmie (płk Zygmunt Biestek)"[85]. Z kolei pracownicy „Iskry", jak wynikało z kolejnej notatki SB, wykazywali „małe zainteresowanie przyjazdem Wyszyńskiego". Pojawić się miały nawet głosy, że „Wyszyński winien być ograniczony w swej działalności przez rząd i odizolowany od społeczeństwa, a wówczas nie robiłby wrogiej roboty" (notatka płk. Zygmunta Biestka)[86]. Niewątpliwie zakrojone na wielką skalę uroczystości milenijne sprzyjały polaryzacji lokalnego środowiska kieleckiego. Warto zaznaczyć, że 16–17 lipca nie zanotowano „żadnych zakłóceń produkcyjnych"[87]. Niewątpliwie przysłużyły się temu

78 Tamże.
79 Tamże.
80 Tamże, s. 116.
81 Tamże, s. 154.
82 Tamże, s. 126.
83 Tamże, s. 125.
84 Tamże, s. 126.
85 Tamże, s. 168.
86 Tamże.
87 Tamże.

3 rozmowy „profilaktyczno-ostrzegawcze", jakie przeprowadzono z pracownikami kieleckich zakładów[88]. Obchody Tysiąclecia w zakładach pracy Kielecczyzny zaowocowały zaś rozlicznymi deklaracjami zobowiązań produkcyjnych i czynów społecznych, podejmowanych przez załogi produkcyjne. Miały one istotny propagandowy cel – zapewnienie wykonania planów ekonomicznych w ramach gospodarki centralnie planowanej[89].

Podczas „operacji" kielecko-wiślickiej ukarano 11 osób. Najwięcej za „nielegalny handel dewocjonaliami" – 10 obywateli[90]. W tym miejscu warto dodać, że zdarzały się sytuację, iż duchowni, zdając sobie sprawę z zagrożenia, wypraszali handlarzy spod katedry[91]. Wiadomo, że jedną osobę ukarano za podburzanie tłumu do przewracania samochodów[92]. Szczególnie duży wzrost wykroczeń zanotowano w przypadku nielegalnych zgromadzeń i zbiórek publicznych[93]. W marcu, kwietniu i maju (a więc w czasie trwania ogólnopolskich uroczystości milenijnych) na terenie województwa kieleckiego stwierdzono również duży wzrost nielegalnego budownictwa krzyży, figur i kapliczek przydrożnych[94]. Służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo widziały w tym „cichą inspirację kleru", a na-

---

88 Były to następujące osoby: Daugiert Bronisław, kierownik pociągów towarowych PKP Kielce, który 15 i l6 lipca „werbował na polecenie księdza proboszcza z katedry kieleckiej kandydatów do orkiestry" (miała ona powitać obraz częstochowski). Ponadto Eugeniusz Wawrzyńczyk – pracownik Kieleckich Zakładów Wyrobów Metalowych – po masówce zakładowej użył „wulgarnych słów pod adresem władz partyjnych". Z kolei Marta Wijas, kontrolerka biletów na dworcu PKS Kielce, „informowała pasażerów o godzinach przyjazdu i odjazdu Wyszyńskiego do Kielc i Wiślicy"; tamże, s. 126.

89 Zob.: A. Bąk, *Echa obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego w zakładach przemysłowych województwa kieleckiego. Wybrane przykłady*, w: *W kręgu obchodów milenijnych*, s. 144, 154; szerzej zob.: tamże, s. 143–154.

90 Janinę Kowalską, Wiktorię Reńską, Annę Cech, Halinę Cech, Halinę Bajerlajn, Janinę Gniatkowską, Franciszka Gondka, Eugeniusza Szymańskiego, Helenę Konopską, Eugenię Małolepszą. Wszyscy, poza Wiktorią Reńską, mieli zapłacić 21 zł, a w razie nieuiszczenia opłaty groziła im 14-dniowa kara aresztu. Wspomniana Wiktoria Reńska miała zapłacić 1,5 tys. zł kary. AIPN w Kielcach, IPN 0416/1055, s. 224–225.

91 Tamże, s. 114.

92 Jan Kwiecień za swój czyn został ukarany grzywną w wysokość 500 zł; AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 183; AIPN w Kielcach, sygn. IPN 0416/1055, s. 212.

93 W 1965 r. skierowano do Kolegium Karno-Administracyjnego za nielegalne zgromadzenia 17 wniosków, a za zbiórki 46. Z kolei w 1966 r. za zgromadzenia ukarano aż 271 osób, a za zbiórki 80. Liczba wniosków skierowanych do Kolegium Karno-Administracyjnego za różnego rodzaju wykroczenia wzrosła z 222 w 1965 r. do 459 w 1966 r.; AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 184.

94 Wzrost ten zaznaczył się szczególnie na terenie diecezji sandomierskiej, gdzie zanotowano 33 tego rodzaju wypadki na ogólną liczbę 36 w całym województwie; tamże.

wet, jak wykazać miała sytuacja w powiecie Starachowice, łączyli to z „oficjalnym nawoływaniem z ambon do budowy tego rodzaju pomników wiary". Przeciwdziałając takim zachowaniom w ramach „pracy profilaktycznej", w 21 wypadkach nie dopuszczono do zamierzonej budowy, a w 8 rozebrano wybudowane już krzyże, figury i kapliczki[95].

Podjęto odpowiednią „profilaktykę". W jej ramach przeprowadzono w 1966 r. 218 rozmów „profilaktyczno-ostrzegawczych", w tym 92 z księżmi. Dotyczyły głównie „nielegalnych" zgromadzeń przy przenoszeniu obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, prób „nielegalnego" budownictwa sakralnego, „wrogich" wypowiedzi z ambon, „zakłócenia porządku publicznego", „niewłaściwego" zachowania się w punktach katechetycznych i prób rozpowszechniania wiadomości o „rzekomym cudzie". Za wyżej wskazane „nielegalne działania" wydano 21 wyroków skazujących. Również w tym okresie podjęto liczne czynności egzekucyjne wobec duchowieństwa. Przejęto przedmioty na poczet zaległych podatków (w 12 wypadkach). Posunięto się również do aresztowania 10 księży za niewypłacenie wymierzonej przez sąd lub KKA grzywny. Dochodziło do likwidacji kaplic, m.in. w szpitalu na terenie Ostrowca, w Wincentowie, powiat Końskie, i Dobrzeszowie, powiat Kielce[96].

Wiele doniesień SB dotyczyło „agitacji" prowadzonej przez proboszczów poszczególnych parafii wśród wiernych, aby tłumnie uczestniczyli w uroczystościach milenijnych. Tak było, jak wynika z informacji „Wacka", w parafii Piekoszów[97]. Nawoływano też wiernych, jak wskazywano w owych doniesieniach, aby wyszli na trasę przejazdu kardynała i witali go śpiewem i kwiatami. Do takiej inicjatywy zachęcali ks. Antoni Zagała z parafii Lisów, ks. Jan Wiorek w parafii Piotrkowice, ks. Józef Piwowarczyk, wikariusz parafii Busko-Zdrój[98]. Zachęcano (m.in. w parafii Brzeziny), aby wierni udekorowali znajdujące się na trasie przejazdu kardynała figurki i krzyże[99]. Uroczyście kardynał witany był w kilku miejscowościach[100]. Dekorowano krzyże, rzucano kwiaty, śpiewano, klaskano i wiwatowano na cześć kardynała (tak informował płk Zygmunt Biestek)[101]. O tym, że

95 Tamże.
96 Tamże.
97 AIPN w Kielcach, IPN 0416/1055, s. 113.
98 Tamże, s. 115.
99 Tamże, s. 117.
100 Lisów (ok 300 osób), Piotrkowice (ok. 400 osób), Chmielnik (ok 600 osób), przed Buskiem-Zdrojem ok. 100 osób, Busko-Zdrój-Rynek – ok. 700 osób, Busko-Zdrój (ok 300 osób); tamże, s. 192.
101 Tamże.

księża diecezji kieleckiej zdawali sobie sprawę z napiętej relacji na linii Kościół–państwo, świadczy fakt, iż przestrzegano (np. w parafii Piekoszów), zwłaszcza starsze osoby, przed „możliwością zamieszek i rozruchów”[102]. W komunikatach z obserwacji za „figurantem” pseudonim „W” informowano o każdym ruchu kardynała Wyszyńskiego i zapisywano każdą jego aktywność związaną z programem milenijnych uroczystości[103].

W związku z „aktywniejszą” postawą duchowieństwa, większą liczbą różnego rodzaju listów pasterskich i uroczystości, zabezpieczono 24 kazania i różnego rodzaju wystąpienia księży znanych z „wrogiej postawy”[104]. Nagrywanie kazań było istotną częścią działań SB. Ich stenogramy przesyłano bezzwłocznie do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Kwestie te warto uczynić przedmiotem kolejnych prac przybliżających milenium w Kielcach i w okolicy. O aktualnej sytuacji w środowisku duchowieństwa, aktywu katolickiego i w zakładach pracy na bieżąco informowano instancje partyjne, prezydia rad narodowych i kierownictwa zainteresowanych zakładów i przedsiębiorstw[105]. Dane te przyczynić się miały do „prawidłowej oceny istniejącej sytuacji i pozwolić w odpowiednim czasie skutecznie przeciwdziałać istniejącym nieprawidłowościom”[106]. Informowano również, że niektóre fakty z działalności duchowieństwa zaskakiwały służby. Dotyczyło to wybudowania kaplicy w Dobrzeszowie lub remontu kaplicy w Woli Jachowej i Dębskiej Woli, powiat Kielce, czy 8 wypadków „nielegalnego” wybudowania krzyży[107].

Oceniając zaangażowanie poszczególnych kurii na terenie województwa kieleckiego w działalność związaną z obchodami Tysiąclecia Chrztu Polski, stwierdzano w sprawozdaniu kmdt. MO płk. Aleksandra Borysiewicza i jego zastępcy płk. Juliana Wojtusika, że kuria sandomierska była w tym okresie bardziej aktywna niż kielecka. W działalności tej pierwszej dostrzegano więcej elementów „wrogich i negatywnych” wobec państwa. Kurię kielecką cechować miało dążenie do zachowania spokoju, do czego przyczynić się miał bp Jan Jaroszewicz (ofiara sta-

---

102 Tamże, s. 117.

103 Tamże, s. 163.

104 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 185.

105 W 1966 r. przekazano 198 informacji do KW PZPR, 76 do WRR i 23 do Komitetu Miejskiego PZPR w Kielcach, nie licząc informacji przesłanych do terenowych instancji partyjnych; AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 185. Informacje te dotyczyły sytuacji wśród duchowieństwa i aktywu katolickiego, ważniejszych uroczystości w parafiach, pielgrzymek, nielegalnego budownictwa krzyży, figur i kaplic oraz stosowanej profilaktyki i represji wobec duchownych i aktywu; tamże.

106 Tamże.

107 Tamże.

linowskiego systemu w Polsce)[108]. Jego postawę ceniono za to, że „mimo iż dążył do tego samego celu, unikał niepotrzebnych konfliktów z władzami państwowymi"[109]. Z posiadanego przez MO rozeznania wynikało też, że nie udało się włączyć całego duchowieństwa do czynnej działalności na rzecz milenium. Aktywni mieli być przede wszystkim kurialiści i profesorowie seminarium duchownego, duchowieństwo z miejscowości, w których odbywały się uroczystości, oraz duchowni znani z czynnej działalności na rzecz Kościoła. Duża część duchowieństwa, jak wskazywano w notatkach, „otrzymane wytyczne z Kurii realizowała w sposób bierny i formalny"[110].

Nadmierne zabezpieczenie uroczystości kościelnych i utrudnienia związane z przybyciem wiernych na uroczystości przyniosły skutki odwrotne do zamierzonych – jeszcze bardziej przyciągały uwagę mieszkańców Kielecczyzny i skłaniały do „obywatelskiego nieposłuszeństwa". Jak udało się podsłuchać dzielnicowemu Bieleckiemu, wśród kobiet, „dewotek", w Kielcach krążyła pogłoska, że „do Kielc przyjechało ok 6 tysięcy milicji i nie dadzą powiesić obrazu"[111]. Takie pogłoski na pewno podburzały nastroje i nie sprzyjały wyciszaniu emocji. Uciążliwe dla władz wojewódzkich i organów bezpieczeństwa były pielgrzymki. Okres ich nasilenia

---

[108] Szerzej o tej postaci zob.: http://www.kielcekatedra.pl/bazylika–katedralna–16817/biskupi–ordynariusze–16921/bp–jan–jaroszewicz–16927 (dostęp: 27.07.2018). 20 stycznia 1951 r. ks. Jan Jaroszewicz został aresztowany wraz z ks. bp. Czesławem Kaczmarkiem i osadzony w warszawskim więzieniu na Mokotowie. Więziony był przez 4 lata w Warszawie i w Goleniowie. 4 sierpnia 1955 r. z inspiracji ks. bp. Kaczmarka kapituła katedralna powierzyła mu władzę w diecezji. 10 grudnia 1957 r. ks. dr Jan Jaroszewicz z rąk Piusa XII otrzymał nominację biskupią. Sakrę biskupią przyjął 11 lutego 1958 r. wraz z ks. Szczepanem Sobalkowskim. Po śmierci ks. bp. Czesława Kaczmarka został 13 września 1963 r. mianowany administratorem diecezji kieleckiej przez Prymasa Polski ks. kard. Stefana Wyszyńskiego; tamże.

[109] AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 183. Wiadomo, że został on wezwany na rozmowę do PWRN, podczas której nakazano, by dopilnował, aby nie doszło do wrogich wystąpień politycznych wobec PRL i jej ustroju społecznego; T. Gocel, *Działania aparatu bezpieczeństwa*, s. 95. W piśmie z 21 czerwca 1966 r. do przewodniczącego PWRN w Kielcach, zawiadamiającym o planowanych uroczystościach milenijnych, biskup zapewniał o braku w Kielcach i w Wiślicy procesji; AIPN w Kielcach, sygn. IPN 0416/1055, s. 5. Jak wynikało z informacji nr 2 wysłanej do Dyrektora Departamentu IV MSW w Warszawie, członkowie kapituły i profesorowie WSD byli „oburzeni", że bp Jaroszewicz nie angażował ich do uroczystości w Kielcach i w Wiślicy, tylko „sam o wszystkim decyduje"; tamże, s. 167.

[110] AIPN w Warszawie, sygn. IPN 0416/1055, s. 167.

[111] Tamże, s. 114.

przypadł na sierpień[112]. Jednakże liczne pielgrzymki przybyły też na uroczystości milenijne do Kielc[113].

Uroczystości milenijne w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach

Ogółem w 1966 r. zorganizowano na terenie całego województwa kieleckiego około 10 tys. [sic!] imprez sportowych obejmujących gromady, osiedla i miasta. Masowym przeglądem rozwoju sportu była Wojewódzka Spartakiada Tysiąclecia Ziemi Kieleckiej, w której wzięło udział ponad 120 tys. sportowców[114]. Olbrzymią popularnością cieszył się, jak wynikało ze sprawozdań służb bezpieczeństwa, X Międzynarodowy Wyścig Skopenki. Przekształcił się on, jak akcentowano, w „manifestację polityczną”. Wyścig oglądało wzdłuż trasy ponad 500 tys. mieszkańców Kielecczyzny[115]. Imprezy sportowe uzupełniało ponad 1 tys. imprez turystycznych[116]. Prowadzono również masową akcję odczytową. Prelekcje stanowiły skuteczną formę propagandy, gdyż szybko i w prosty sposób przekazywały duży

---

112 Solą w oku władz partyjnych był przemarsz przez teren województwa kieleckiego 250. warszawskiej pielgrzymki pieszej do Częstochowy. Pielgrzymka ta, licząca ponad 5 tys. osób, przechodziła przez teren województwa 8–11 sierpnia 1966 r. Witana była siedmiokrotnie przez proboszczów parafii znajdujących się na trasie przemarszu pielgrzymki, w tym w 3 parafiach również przez młodzież i dzieci w strojach regionalnych i z kwiatami. Księża w czasie powitań wygłaszali krótkie przemówienia, w których podkreślali, że pielgrzymka „idzie w imię wyższych celów”, że „stanowi reprezentację nie tylko ludu Warszawy, ale całej Polski, że (…) idzie ku zwycięstwu”. Na trasie przemarszu księża towarzyszący pielgrzymce odtwarzali przez magnetofony fragmenty kazań kardynała Wyszyńskiego. W rozmowach z miejscową ludnością pielgrzymi chętnie rozpowszechniali wersję, że „idą nielegalnie” i w o wiele w większej licznie niż przed wojną, tylko dlatego że „władze zabraniają swobodnego przejścia”. Równolegle z pielgrzymką warszawską przechodziła „nielegalna” pielgrzymka z Tomaszowa Mazowieckiego w liczbie 300 osób. Dodatkowo z terenu województwa kieleckiego również wyszły 2 „nielegalne” pielgrzymki do Częstochowy – z Radoszyc i Przedborza, pow. Końskie, liczące łącznie 180 osób; AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 179.

113 Z Suchedniowa i okolic przybyła 60-osobowa pielgrzymka. Pociągiem relacji Warszawa–Kielce przybyło kolejnych 200 osób. Do Kielc przybyła też pielgrzymka z Berczowa – ok. 80 osób, i z Zagdańska – ok. 60 osób. Z Jędrzejowa przybyło 200 wiernych w asyście 12 księży i 16 zakonnic. Z Daleszyc do Kielc przybyło 200 osób; AIPN w Kielcach, IPN 0416/1055, s. 170.

114 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 179.

115 Tamże, s. 180.

116 Tamże, s. 174.

zasób informacji. W województwie kieleckim w 1966 r. wygłoszono aż 22 tys. odczytów i odbyto ponad 2,8 tys. spotkań, na których frekwencja wahała się od 30 do 200 osób. Przedstawiciele różnorodnych instytucji kultury zorganizowali też 37 sesji popularnonaukowych „dla popularyzacji ziemi kieleckiej, jej historii i kultury, działalności PPR i ruchu partyzanckiego" oraz ponad 300 wystaw o „różnych dziedzinach życia"[117].

Państwowe tysiąclecie było konkurencyjne wobec kościelnych uroczystości milenijnych. Tylko w Kielcach i w Wiślicy w imprezach kulturalno-rozrywkowych 16 lipca wzięło udział, według sprawozdań, które mogą być zawyżone, około 10 tys. osób, a 17 lipca ponad 15 tys. Imprezy państwowe przyniosły pozytywny efekt, aczkolwiek daleki od oczekiwanego (całkowitej absencji, zwłaszcza młodzieży, na uroczystościach milenijnych). Jak wynikało ze sprawozdań kieleckich SB w uroczystościach kościelnych brały udział przeważnie osoby starsze, głównie kobiety, a imprezy kulturalno-sportowe zasilane były przez młodzież (tendencja ta była charakterystyczna dla całej Polski)[118]. Imprezy państwowe, które szczegółowo przybliża załącznik 6, były bezkonkurencyjne. Ich różnorodność i atrakcyjność niewątpliwie kusiła przedstawicieli młodszego pokolenia, gdyż do niego zostały głównie skierowane. Niewątpliwie stanowiły one jedne z ważniejszych, jeśli nie najważniejszych, wydarzeń kulturalno-rozrywkowych po II wojnie światowej. Zaangażowanie społeczeństwa w nurt uroczystości propaństwowych egzemplifikować miał też aktywny udział w czynach społecznych i podejmowanych zobowiązaniach. W pierwszym półroczu 1966 r. w województwie kieleckim wartość zrealizowanych czynów razem z dotacją budżetową na ich poparcie wynieść miała prawie 200 milionów złotych. Podjęte w tym czasie zobowiązania produkcyjne przyniosły kwotę ponad 305 mln zł[119].

Mimo wielu przeciwdziałań ze strony władz państwowych i służb bezpieczeństwa episkopat Polski na terenie diecezji kieleckiej przeprowadził zaplanowane rekolekcje. Uczestniczyli w nich w dużej mierze także odbiorcy państwowych obchodów. Na teranie województwa kieleckiego uroczystości centralne odbyły się 2–3 lipca w Sandomierzu i 16–17 lipca w Kielcach i Wiślicy – Gorysławicach. W uroczystościach tych wzięło udział 30 biskupów na czele z kardynałem Wyszyńskim oraz 118 księży[120]. Uroczystości diecezjalne odbyły się 20–28 sierpnia w Jędrzejowie, 12 września na Świętym Krzyżu i 1–2 październi-

[117] Tamże.
[118] Tamże, s. 180.
[119] Tamże, s. 174.
[120] Tamże, s. 176.

ka w Radomiu[121]. Ponadto uroczystości odbyły się też w każdej parafii. Biskupi odwiedzili parafie w Sulisławicach, w Pacanowie, w Młodzawach i w Wąchocku[122].

W przeciwieństwie do państwowych kontrimprez m.in. w Gnieźnie, w Poznaniu, w Krakowie, w Częstochowie czy w Warszawie[123], w diecezji kieleckiej uroczystości przybrały wyciszony ton. Do uspokojenia emocji zmierzały obie strony – zarówno Kościół, jak i państwo. Kościół wyraził swoje stanowisko w liście pasterskim wystosowanym z okazji diecezjalnych uroczystości przez administratora apostolskiego Jana Jaroszewicza[124]. Z kolei ze strony państwowej nie przygotowano hucznych, zagłuszających kościelne milenium, kontrimprez[125]. Uroczystości Milenium Chrztu Polski zostały zainaugurowane w sobotę 16 lipca w Kielcach. W pierwotnej wersji procesją wokół katedry miano powitać obraz Matki Boskiej Częstochowskiej i ustawić go w ołtarzu na cmentarzu katedralnym[126]. Obraz do Kielc jednak nie dotarł. Mimo to program uroczystości nie uległ zmianie[127]. Według obliczeń służb bezpieczeństwa w uroczystościach kielecko-wiślickich wzięło udział (i to mogą być z kolei zaniżone dane) około 30 tys. osób[128].

Na religijny program obchodów kielecko-wiślickich składały się msze św., adoracje oraz modlitwy tysiąclecia[129]. Organizatorzy kościelnych uroczystości zadbali o ich zewnętrzną oprawę, a więc dekorację, korzystanie z urządzeń megafonowych, narratora w osobie księdza kierującego porządkiem uroczystości i eliminującego przerwy w czynnościach liturgicznych, organizowanie na wzór

---

121 W uroczystościach tych w „szczytowym punkcie” wzięło udział: w Jędrzejowie – 2 biskupów, 2 opatów, 6 księży i ok. 5 tys. wiernych; na św. Krzyżu – 6 biskupów, 40 księży i około 7 tys. wiernych; w Radomiu – 8 biskupów, około 100 księży i około 25 tys. wiernych; tamże, s. 177.

122 W każdej z tych uroczystości wziął udział przynajmniej 1 biskup, od 18–32 księży i od 2–12 tys. wiernych; tamże.

123 Do największych konfrontacji państwowych i kościelnych obchodów doszło w Gnieźnie, w Poznaniu, w Krakowie i w Warszawie. W Warszawie doszło do ulicznych zamieszek. Zob.: A. Dudek, *Przebieg obchodów milenijnych*, s. 41; E.K. Czaczkowska, *Kardynał Wyszyński*, Warszawa 2009, s. 352; J. Żaryn, *Kościół w Polsce*, Warszawa 2004, s. 73–75.

124 Administrator Apostolski ks. J. Jaroszewicz, *List Pasterski na diecezjalna uroczystość Tysiąclecia w dniu 17. VIII. 1966 r.*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 1966, nr 6, s. 242; AIPN Kielce, sygn. IPN/WUiAD/Kielce/014/1055, s. 69.

125 AP Kielce, Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu, sygn. 108, b.p.

126 Archiwum Diecezjalne w Kielcach (dalej: ADK), Akta Millenium Diecezji Kieleckiej Kielce – Wiślica od 16–17 lipca 1966, sygn. OL 5/3, s. 80.

127 Tamże.

128 AIPN w Kielcach, sygn. IPN/WUiAD/Kielce/014/1055, s. 170.

129 ADK, Akta Millenium, sygn. OL 5/3, s. 71–75, 131–133.

świecki powitań kardynała Wyszyńskiego i biskupów z „wiecowymi owacjami"[130]. Takie odbyły się przed katedrą w Kielcach. W czasie spotkania, jakie odbyło się wczesnym rankiem 17 lipca kardynał z balkonu kurii witał wiernych, a ci bili mu brawa i śpiewali „Sto lat". Epizod ten, jak wynika z notatki służbowej (podpis nieczytelny), został nagrany kamerą przez jednego z księży[131]. Jak wynika z podobnej notatki autorstwa A. Grzesia (17 lipca), kardynał miał bardzo uroczyste pożegnanie w Wiślicy. Wchodząc do samochodu, zwrócił się do orkiestry, by zagrała mu marsza, przy którego dźwiękach błogosławił wiernych. Kilka osób wznosiło okrzyki „niech żyje", pojawiły się oklaski, a kilka kobiet „rzuciło się do całowania go po rękach". Rzucano kwiaty na jego samochód[132].

Podsumowanie

Nie bez racji ks. Bogdan Stanaszek wskazał, że czytając plan zabezpieczenia uroczystości milenijnych, można odnieść wrażenie, iż władze przygotowywały się na przybycie do kościołów nie tyle wiernych, ile „terrorystów gotowych do obalenia siłą socjalistycznego ustroju"[133]. Rzeczywiście, jak wynika z opracowanych planów „działań", obawiano się też „poważnego zagrożenia". Podobnych uroczystości w powojennej Polsce na tak dużą skalę dotąd nie było. Dodatkowo wydarzenia z 1966 r. zbiegły się w czasie z dziesięcioleciem polskiego Października i były pod czujną obserwacją ZSRR. Kościół w Polsce zaś był wówczas tą siłą (jedyną!), która była w stanie porwać naród do walki z ustrojem, co zresztą sprawnie episkopat Polski wykorzystywał dla swych celów w „walce o rząd dusz" z państwem komunistycznym. Była ona widoczna, choć wyciszona, również w kieleckiej diecezji.

Do form „zabezpieczenia" imprez państwowych i uroczystości kościelnych należały grupy operacyjno-dochodzeniowe, operacyjno-śledcze, punkty kontrolne, patrole służby ruchu drogowego i te złożone z pracowników operacyjno-dochodzeniowych. Ponadto patrole dzielnicowych, patrole operacyjne, złożone z funkcjonariuszy MO i ORMO, punkty regulacyjno-porządkowe i specjalne grupy operacyjne, łącznie tylko MO zaangażowała około 1,3 tys. osób. „Zabezpieczenie" uroczystości milenijnych oprócz wszelakich utrudnień miało i dobre skutki. Nie doszło, jak informowano w sprawozdaniach, do przestępstw, czego duże ryzyko istniało przy takiej liczbie uczestników państwowych i kościelnych uroczystości.

---

130 AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 177.
131 AIPN w Kielcach, sygn. IPN 0416/1055, s. 121–122.
132 Tamże, s. 107.
133 B. Stanaszek, *Kryptonim Wisła*, s. 18.

ZAŁĄCZNIKI

1. Mapa sytuacyjna województwa kieleckiego. Załącznik do planu „Jodła”

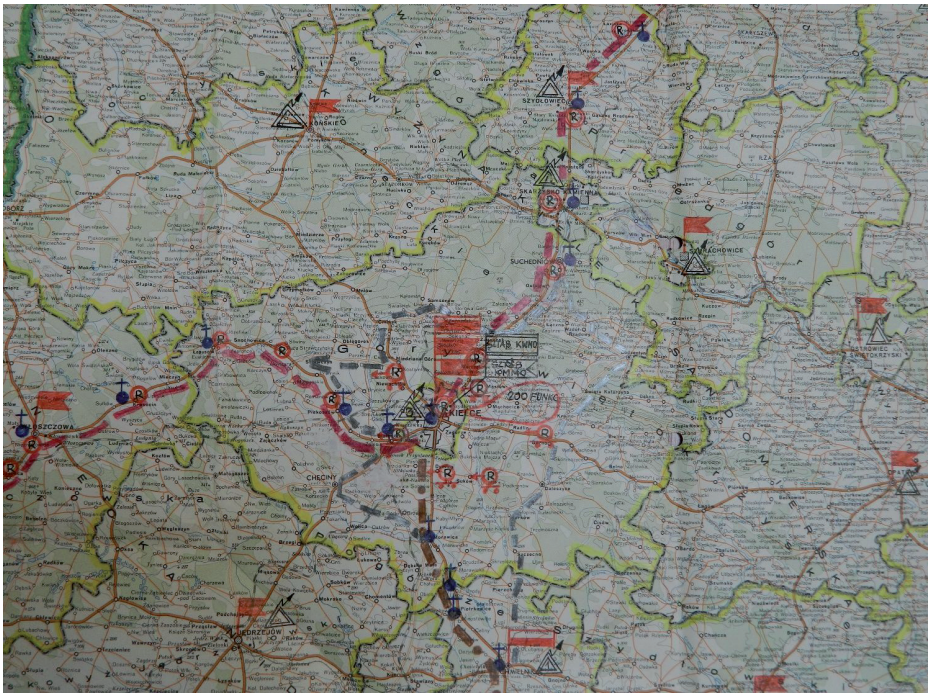

Źródło: AIPN w Warszawie, Dokumentacja operacji „Jodła”, sygn. IPN BU 329/141, s. 45–46.

2. Plan miasta Kielce, na którym uwidoczniono dyslokację służby na 16 i 17 lipca 1966 r.

Źródło: AIPN w Warszawie, Dokumentacja operacji „Jodła", sygn. IPN BU 329/141, s. 63.

3. Graficzny plan zabezpieczenia imprez nad zalewem 16 lipca 1966 r.

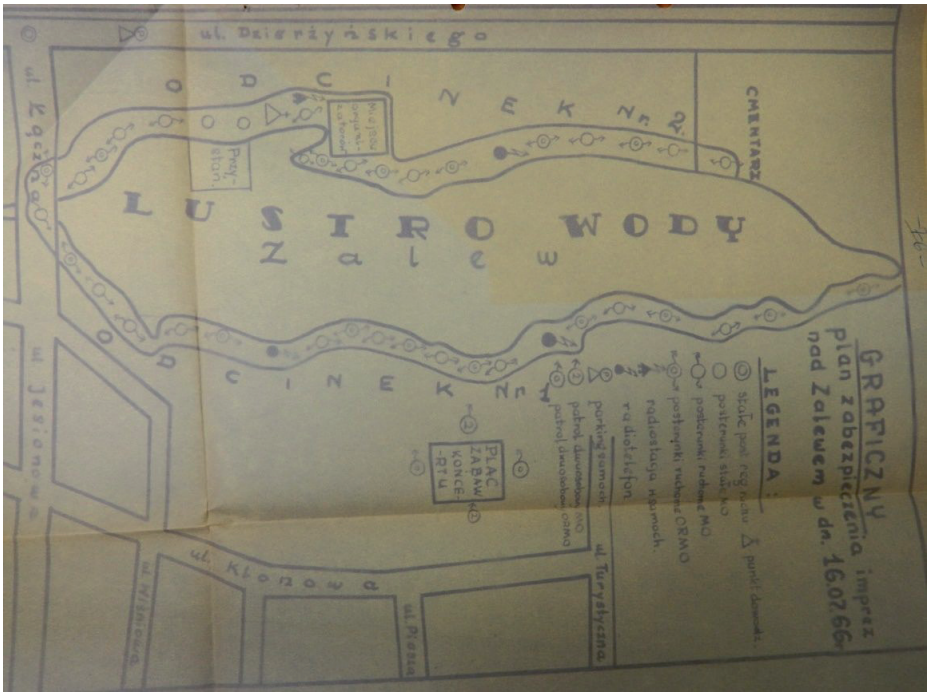

Źródło: AIPN w Warszawie, Dokumentacja operacji „Jodła”, sygn. IPN BU 329/141, s. 76.

4. Plan miasta Kielce, na którym rozmieszczono służbę operacyjną, ruch drogowy, jednostki MO i ważniejsze obiekty (zdjęcie wybranego fragmentu)

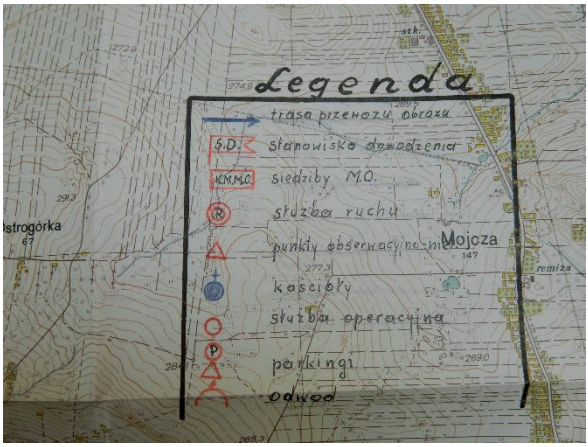

Źródło: AIPN w Warszawie, Dokumentacja operacji „Jodła", sygn. IPN BU 329/141, s. 62.

5. Graficzny plan zabezpieczenia meczu piłkarskiego 17 lipca 1966 r. w Kielcach

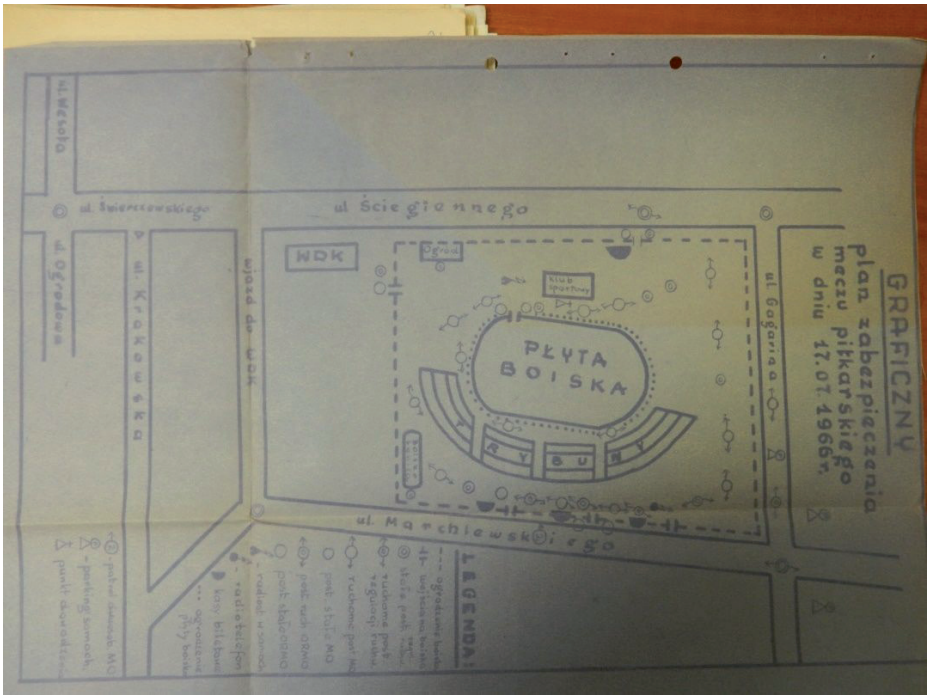

Źródło: AIPN w Warszawie, Dokumentacja operacji „Jodła”, sygn. IPN BU 329/141, s. 90.

6. Wykaz imprez i uroczystości organizowanych 16–17 lipca 1966 r. na terenie województwa kieleckiego

Data	Miejsce	Uroczystości i imprezy
16–17.07.1966	okolice zalewu w Kielcach	16.00–17.00 – parada łodzi żaglowych i regat na zalewie; 17.00–18.00 – koncert kapel ludowych na wolnym powietrzu; 17.30–19.30 – mecz piłki nożnej między „Wisłą" Kraków i „Iskrą" Kielce; 18.00–18.45 – pokazy jazdy na nartach wodnych na Zalewie; 18.00 – Występ Estrady Łódzkiej w Hali Sportowej; 18.45–20.00 – „Wesele Bielińskie" w wykonaniu zespołu ludowego; 20.00–21.00 – widowisko plenarne połączone z puszczaniem wianków; 21.00–21.30 – pokazy ogni sztucznych; 21.30–23.00 – występy zespołów artystycznych
	w parku miejskim	17.00–19.00 – Koncert Orkiestry POS [Płockiej Orkiestry Symfonicznej]; 19.00–20.30 – Koncert Zespołu KZWM [Kieleckich Zakładów Wyrobów Metalowych]; 20.30–24.00 – wyświetlenie na wolnym powietrzu filmu *Krzyżacy*
	dzielnica Białogon	17.00–19.00 – koncert orkiestry wojskowej i zespołu Tajfuny[a]; 20.00–22.00 – Wyświetlenie na wolnym powietrzu filmu pt. *Kosmiczny świat*; 17.30–19.30 – mecz piłki nożnej Węgry – Polska
17. 07. 1966	zalew w Kielcach	15.00–18.00 – wielkie zawody crossowe; 18.00–20.00 – występy zespołów sportowych z udziałem orkiestr
	w parku miejskim	17.00–19.00 – koncert orkiestry wojskowej i zespołu „Tajfuny". Ponadto w dniu 16.07. na terenie miasta Kielce odbędzie się szereg akademii organizowanych przez FJN [Front Jedności Narodu]
17. 07. 1966	powiat Kielce	Lotnisko Masłów: 9.00–18.00 – wielkie pokazy spadochronowe VI Pomorskiej Dywizji Desantowej. Pokazy modeli latających oraz pokazy akrobatyczne lotnictwa cywilnego Suchedniów: 10.00–17.00 – zlot młodzieży Powiat buski: 10.00 – uliczny wyścig kolarski; 10.00 – otwarcie basenu połączone z zawodami pływackimi i rozgrywkami piłki nożnej; 10.00 – młodzieżowe zawody rysunkowe znaków drogowych na jezdni; 15.00 – występy zespołu estradowego oraz zabawa młodzieżowa; 18.00 – mecz piłki nożnej i rozgrywki piłki siatkowej. Ponadto w stadium organizacyjnym jest przygotowywane szereg imprez sportowych

[a] W połowie lat sześćdziesiątych był to najpopularniejszy w Polsce zespół instrumentalny, wykonujący gitarowe przeboje z repertuaru The Shadows, The Spotniks i The Ventures oraz własne kompozycje, inspirowane ich muzyką. Tajfuny powstały latem 1962 r. na gruzach związanego z klubem Stodoła zespołu Big Beat Sextet. Tajfuny były także niezwykle cenionym zespołem studyjnym, akompaniującym podczas nagrań niemal wszystkim piosenkarzom pop z tamtych lat. W 1966 r. zespół ograniczył działalność koncertową i nagraniową, stając się etatową grupą instrumentalną „Młodzieżowego Studia Rytm”, kierowanego przez Andrzeja Korzyńskiego. Z zespołem współpracowali m.in.: Wojciech Gąssowski, Dana Lerska, Alibabki, Bohdan Łazuka, Siostry Panas i Piotr Szczepanik. Ze Szczepanikiem Tajfuny nagrały jeden z jego największych przebojów – nastrojową piosenkę *Goniąc kormorany*. Po rozwiązaniu Tajfunów jego muzycy współtworzyli nowo powstały zespół Bizony; https://www.polskieradio.pl/6/244/Artykul/214589,Tajfuny–Z–archiwum–Polskiego–Radia (dostęp: 25.06.2018).

Źródło: AIPN w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141, s. 25–26.

7. Program kościelnych uroczystości 16–17 lipca 1966 r. w diecezji kieleckiej

Data	Miejsce	Uroczystości
16.07.1966	Kielce	Godz. 18.00 – przywitanie Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej z procesją wokół katedry i ustawienie go w ołtarzu na cmentarzu katedralnym. Przywitanie Jego Eminencji Księdza Prymasa i księży Biskupów. Przemówienia: J.E. Biskupa Administratora Apostolskiego; Jego Eminencji i Księdza Kardynała Prymasa Polski. Msza św. J.E. Ks. Biskupa; kazanie: J.E. Ks. Biskupa. Całonocne czuwanie przy obrazie Matki Boskiej: po zakończeniu wieczornej Mszy świętej przeniesienie obrazu do katedry; Apel Jasnogórski; Godz. 22.00 – godzina biblijna i czuwanie młodzieży; Godzina 23.00 – czuwanie niewiast; Godzina 24.00 – czuwanie mężczyzn, msza święta, kazanie
17.07.1966	Kielce	Godzina 2.00–5.00 – nabożeństwo Maryjne, np.: różaniec fatimski „Maryjna Droga Krzyżowa". Rozmowa duszy z Matką Bolesną (z *Gorzkich żalów*), (Litania) itp.; godzina 5.00 – Godzinki (pod przewodnictwem kapłana); godzina 6.00 – uroczysta Msza św., kazanie; przeniesienie Obrazu do ołtarza na cmentarzu katedralnym; godzina 7.45 – Ingres Jego Eminencji ks. Prymasa i Księży Biskupów; godzina 8.00 Msza św. – Jego Eminencja Ks. Prymas Polski – Kazanie – Jego Eminencja Ks. Prymas Polski (Msza św. o Trójcy św.); godzina 10.00 – uroczysta Msza św. Kazanie. Przy Obrazie Matki Boskiej gromadzą się dzieci, a przede wszystkim ministranci ze wszystkich parafii kieleckich i okolicznych; godzina 11.00 – Msza św. – suma J.E. Ks. arcyb B. Kominek. Kazanie. Pieśni i hymny; godzina 12.30 – czytana Msza św., kazanie; godzina 14. – Msza św. – kazania; 16–17. 30 – Nabożeństwo przy Obrazie Matki Boskiej parafii sąsiadujących z Kielcami (chóry parafialne, stroje ludowe); Msza św.; kazanie; śpiewy; godzina 18.00 – hołd Matce Boskiej i pożegnanie Obrazu z udziałem księży biskupów, kapłanów i możliwie jak najliczniejszej rzeszy wiernych; Msza św. – J.E. Ks. Biskup…; kazanie – J.E. Ks. Biskup…; pożegnanie Obrazu Modlitwa Tysiąclecia; procesja z Obrazem; błogosławienie Obrazem; *Ciebie Boga wysławiamy*; przemówienie J.E. Ks. Biskupa Administratora Apostolskiego; apel; śpiew chóru; *Boże coś Polskę*
16.07.1966	Wiślica – Gorysławice	Godz. 19.00 – uroczysta Msza św. Kazanie; Całonocna adoracja najświętszego sakramentu; Wystawienie Najświętszego Sakramentu i procesja wokół kolegiaty (świece, lampiony, śpiewy). Dalszy ciąg adoracji według programu czuwania nocnego w katedrze. Po *Godzinkach* zakończenie wystawienia Najświętszego Sakramentu

17.07.1966		Godz. 6.00 – uroczysta Msza św. i kazanie; godz. 7.30 – uroczysta Msza św. – Kapituła Wiślicka, kazanie – Kapituła Wiślicka; godz. 9.00 – nabożeństwo uroczyste dla dzieci, a szczególnie dla ministrantów z całej okolicy; Msza św. – modły i śpiewy ministrantów. Godz. 11.30 – Powitania Jago Eminencji Ks. Prymasa i Księży Biskupów i Ingres do ołtarza przy Kościele w Gorysławicach; przemówienie J.E. Ks. Biskupa Administratora Apostolskiego; koronacja figury Matki Boskiej „Łokietkowej”; „Pod Twoją Obronę”; suma koronacyjna; Msza św.: J.E. Ks. Arcybiskup Metropolita Karol Wojtyła; Jego Eminencja Ks. kardynał Prymas. Po sumie Modlitwa Tysiąclecia „Ciebie Boga wysławiamy”; błogosławieństwo Księży Biskupów; apel; *Boże coś Polskę*. Godz. 16.00 – Księża Biskupi zwiedzają zabytki Wiślicy; hołd Matce Bożej w kolegiacie; Msza św., kazanie, zakończenie uroczystości z udziałem kapituły wiślickiej

Źródło: Archiwum Diecezjalne w Kielcach, Akta Millenium Diecezji Kieleckiej Kielce – Wiślica od 16–17 lipca 1966, sygn. OL 5/3, s. 49–53.

Bibliografia (Bibliography)

Archiwum Akt Nowych, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie 1905–1947, 1948–1990, sygn. 237/VIII/899, 900, 902.

Archiwum Diecezjalne w Kielcach, Akta Millenium Diecezji Kieleckiej Kielce – Wiślica od 16–17 lipca 1966, sygn. OL 5/3.

Administrator Apostolski ks. J. Jaroszewicz, *List Pasterski na diecezjalna uroczystość Tysiąclecia w dniu 17. VIII. 1966 r.*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny" 1966, nr 6.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku, sygn. IPN Gd 003/4/1/DVD;
IPN Gd 343/19/1.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach, sygn. IPN 0416/1054–1055.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie, sygn. IPN BU 329/141.

Archiwum Państwowe w Kielcach, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 2216.

Archiwum Państwowe w Kielcach, Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu, sygn. 108.

Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Biuro Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Narodowego w Warszawie, sygn. 869; 877; 899.

Bąk A., *Echa obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego w zakładach przemysłowych województwa kieleckiego. Wybrane przykłady*, w: *W kręgu obchodów milenijnych na Kielecczyźnie (1957–1966/67). Państwo. Kościół. Nauka. Popularyzacja*, Kielce 2017.

Borzobohaty W., przedm. Sanojca A., *„Jodła". Okręg Radomsko-Kielecki. ZWZ-AK [Związek Walki Zbrojnej Armii Krajowej 1939–1945]*, Warszawa 1984.

Czaczkowska E.K., *Kardynał Wyszyński*, Warszawa 2009.

Dudek A., *Przebieg obchodów milenijnych w Polsce w latach 1966–1967*, w: *Zapomniany rok 1966. W XXX rocznicę obchodów Milenium Chrztu Polski*, red. L. Mażewski, W. Turek, Gdańsk 1996.

Dudek A., Gryz R., *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2003.

Eisler J., *Stefan Wyszyński i Władysław Gomułka – dwie wizje Polski*, w: *Pojednanie i polityka. Polsko-niemieckie inicjatywy pojednania w latach sześćdziesiątych XX wieku a polityka odprężenia*, red. F. Boll, W.J. Wysocki i K. Ziemer, we współpracy z T. Rothem, Warszawa 2010.

Friszke A., *Anatomia buntu. Kuroń, Modzelewski i komandosi*, Kraków 2010.

Gocel T. ks., *Działania aparatu bezpieczeństwa wobec duchowieństwa diecezji kieleckiej w latach Wielkiej Nowenny i Millennium Chrztu Polski (1957–1966)*, w: *W kręgu obchodów milenijnych na Kielecczyźnie (1957–1966/67). Państwo. Kościół. Nauka. Popularyzacja*, Kielce 2017.

Jankowiak S., *Milenium Polski*, Poznań 2006.

Madajczyk P., *Na drodze do pojednania. Wokół orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich z 1965 roku*, Warszawa 1994.

Młynarczyk-Tomczyk A., *Kielce i województwo kieleckie w obchodach Tysiąclecia Państwa Polskiego (1960–1966). Dorobek naukowy i popularyzacyjny w wybranych aspektach*, „Almanach Historyczny” 2015, t. 17, z. 2.

Młynarczyk-Tomczyk A., *„Walka o pamięć”. Obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego (1960–1966) i Milenium Chrztu Polski (1966 r.) w regionie świętokrzyskim w wybranych aspektach*, „Między Wisłą a Pilicą” 2017, t. 18.

Noszczak B., *„Sacrum” czy „Profanum”. Spór o istotę obchodów Milenium Polskiego (1949–1956)*, Warszawa 2002.

Raina P., *„Te Deum” narodu polskiego. Obchody Tysiąclecia Chrztu Polski w świetle dokumentów kościelnych*, Olsztyn 1991.

Redelbach A., *Front Jedności Narodu. Model i funkcjonowanie frontu narodowego w PRL*, Warszawa 1978.

Stanaszek B., *Kryptonim Wisła. Służba Bezpieczeństwa wobec obchodów milenium chrztu Polski w Sandomierzu*, Lublin 2007.

Swajdo J., *Między Wisłą a Pilicą. Dzieje podziałów administracyjnych w regionie kielecko-radomskim do 1975 roku*, Kielce 2005.

Wojciechowski D., *Kapłani kieleccy więzieni i szykanowani w PRL (1945–1963)*, Kielce 2003.

Wojciechowski D., *Księża Niezłomni – diecezja kielecka*, Włoszczowa–Kurzelów 2011.

Wyszyński S. kard., *Zapiski milenijne. Wybór z dziennika „Pro memoria” z lat 1965–1967*, Warszawa 1996.

Terlecki R., *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Kraków 2007.

Zieliński Z. ks., *Kościół w Polsce 1944–2002*, Radom 2003.

Żaryn J., *Kościół w Polsce*, Warszawa 2004.

https://www.polskieradio.pl/6/244/Artykul/214589,Tajfuny–Z–archiwum–Polskiego–Radia (dostęp: 25.06.2018).

http://www.kielcekatedra.pl/bazylika–katedralna–16817/biskupi–ordynariusze–16921/bp–7jan–jaroszewicz–16927 (dostęp: 27.07.2018).